

บทที่ 2

กำเนิดและพัฒนาการของกองทัพอากาศ (พ.ศ. 2454-2491)

ในการจัดองค์กรรัฐแบบสมัยใหม่ตามแบบตะวันตกนั้น กองทัพประจำการเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งโดยมีลักษณะพิเศษคือเป็นองค์กรรวมของทหารอาชีพ สำหรับประเทศไทยนั้นกองทัพไทยหรือองค์กรรวมของทหารอาชีพได้กำเนิดและพัฒนาขึ้นมาควบคู่กับรัฐไทยสมัยใหม่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เนื่องจากรัฐภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีพรมแดนทางบกและทางน้ำ กองทัพบกกับกองทัพเรือจึงมีความสำคัญและก่อตั้งขึ้นมาก่อน กองทัพบกสมัยใหม่ก่อตั้งใน พ.ศ. 2430 เมื่อมีการตั้งโรงเรียนทหารสราญรมย์และตราข้อบังคับสำหรับโรงเรียนที่เรียกว่า "บัญญัติโรงเรียนทหารสราญรมย์"¹ กองทัพเรือสมัยใหม่ได้รับการสถาปนาจากกรมทหารเรือเป็นกองทัพเรือใน พ.ศ. 2453²

กระนั้นก็ตามในระยะที่กองทัพไทยได้เริ่มก่อร่างและพัฒนา สถานการณ์ทางทหารของโลกได้ก้าวหน้าไปอีกขั้น เนื่องจากมีพัฒนาการของเทคโนโลยี โดยวิลเบอร์ไรต์ และ เออร์วิลไรต์ สามารถคิดและประดิษฐ์เครื่องบินที่ใช้เครื่องยนต์ได้สำเร็จ และได้ทำการบินครั้งแรกในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2446 ในสหรัฐอเมริกา หลังจากการทดลองบินของพี่น้องตระกูลไรต์แล้วก็ได้มีการคิดค้นออกแบบการสร้างเครื่องบินและพัฒนาการมาเป็นลำดับทั้งในอเมริกาและยุโรป จนกระทั่งใน พ.ศ. 2453 ประเทศมหาอำนาจในยุโรปจึงเริ่มเบนความสนใจมาสู่การออกแบบและสร้างเครื่องบินสำหรับ

¹ ภารดี มหาจันทร์, "การปฏิรูปการทหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518), หน้า 141-142.

² กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่, 2525), หน้า 200.

ใช้ในกิจการทหาร³ และนี่เองคือจุดเริ่มต้นการกำเนิดของกองทัพแบบใหม่อีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะสอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมาก นั่นคือกองทัพอากาศ

กำเนิดกองทัพอากาศไทย (พ.ศ. 2454-2491)

1. กองทัพอากาศในยุคเริ่มแรก (พ.ศ. 2454-2480)

กิจการการบินของกองทัพอากาศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีการนำเครื่องบินแบบออร์วิลล์ไรท์เข้ามาแสดงการบินให้ประชาชนชมที่สนามม้าสระปทุมใน พ.ศ. 2454 หลังจากการแสดงการบินได้ไม่นาน จอมพล กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสกัจยุโรปกได้ทรงทราบว่าประเทศฝรั่งเศสกำลังปรับปรุงการบินเป็นการใหญ่ มีการแข่งขันการบินทหารขึ้นที่เมืองแร็งค์ มีการส่งเสริมให้บริษัทสร้างเครื่องบิน ได้มีการผลิตเครื่องบินประกวดในค้ำคุณภาพ⁴ เมื่อเสกัจกลับประเทศไทยได้ทรงปรึกษา พลเอก สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบกในการที่จะจัดตั้งกิจการการบินขึ้นเนื่องจากความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องมีเครื่องบินไว้ป้องกันประเทศเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในยุโรป กวี่ยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2455 กองทัพบกก็ได้จัดส่งนายทหาร 3 นาย ไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส ได้แก่*

1. นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัช (สุณี สุวรรณประทีป) ผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 5

³ อองต์ อนุพันธ์, อัศวินเวหา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุติมาการพิมพ์, 2528), หน้า 4.

⁴ กองทัพอากาศ, อนุสรณ์เฉลิมอากาศ (พระนคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2499), หน้า 15.

* ต่อมานายทหารทั้งสามได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ดังนี้

นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัช เป็นพลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ

นายร้อยเอก หลวงอาวุธดิชกร เป็นนาวาเอก พระยาเวหาสยามศิลปิทธิ

นายร้อยโททิพย์ เกตุทัต เป็นพระยาทยานพิฆาต.

2. นายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร (หลง สนิ-สุข) ผู้รั้งผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 9

3. นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต ผู้บังคับกองร้อยที่ 2 โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม⁵

ในระหว่างที่นายทหารทั้ง 3 นาย กำลังศึกษาอยู่นั้นกระทรวงกลาโหมได้สั่งซื้อเครื่องบิน 7 เครื่อง ซึ่งเป็นเครื่องบินแบบเบรเกต์ปีก 2 ชั้น (Breguet) 3 เครื่อง เครื่องบินแบบนิเออพอร์ตปีกชั้นเดียว (Nieuport) 4 เครื่อง เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ผู้ว่าการมณฑลพระตะบอง ได้บริจาคเงินส่วนตัวให้ทางราชการซื้อเครื่องบินแบบเบรเกต์ปีก 2 ชั้นให้อีก 1 เครื่อง⁶ ซึ่งก่อให้เกิดการเจริญรอยตามและได้มีการบริจาคซื้อเครื่องบินเพิ่มขึ้นต่อมา

เมื่อนายทหารทั้งสามกลับจากการศึกษาแล้วกระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งแผนกการบินใน พ.ศ. 2456 ให้อยู่ในความดูแลของกรมช่างทหารบกซึ่งมี พลโท กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน จเรทหารช่างเป็นผู้บังคับบัญชา แผนกการบินของกรมช่างทหารบกนี้แบ่งออกเป็น 2 หน่วยงาน คือ กองบินกับโรงงาน กองบินคือหน่วยงานที่นักบินสังกัด โรงงานคือแผนกซ่อม พลโท กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน โปรดให้สร้างโรงเก็บเครื่องบินชั่วคราวที่ตำบลสระปทุม โดยมีเครื่องบิน 8 เครื่อง นักบิน 3 คน เป็นครูบินและช่างเครื่อง⁷ แผนกการบินได้มีการทดลองบินเครื่องบินที่ซื้อมาจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2456 โดยนายทหารทั้ง 3 นาย บินให้ประชาชนชมที่สนามม้าสระปทุม ประชาชนได้ให้ความสนใจและตื่นใ้กับการบินเป็นอย่างมากดังที่อนุสรณ์

⁵กระทรวงกลาโหม, คำสั่งที่ 221/217115 ลงวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2454 อ้างจาก หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2508), หน้า 6.

⁶กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 60 ปี 27 มีนาคม 2518 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สารบรรณทหารอากาศ, 2518), หน้า 8.

⁷กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่, 2525), หน้า 221.

เฉลิมอากาศอธิบายไว้ว่า

...ณ เวลา 7.30 น. เครื่องยนต์ของเครื่องบินลำแรกได้ติดเครื่องและเครื่องบินลำนั้นก็แล่นออกไปข้างหน้า คุณคูกุพากันโหรงเมื่อเครื่องบินบินขึ้นไปในอากาศ และบินข้ามสนามกอล์ฟไปอย่างรวดเร็ว ในการบินลงนั้นว่าท่าอากาศยานที่สุดก็มีใครมีเหตุร้ายอันใดเกิดขึ้น⁸

ต่อมาแผนกการบินทหารบกขยายตัวขึ้น การใช้สนามม้าสระปทุมเป็นสนามบินย่อมไม่สะดวกเพราะเป็นที่แคบ ที่ลุ่ม และไม่เหมาะสมกับทิศทางลมประจำ พลเอก สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และพันโท พระยาเฉลิมอากาศ จึงได้จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับตั้งเป็นสนามบินถาวร ได้เลือกตำบลคอนเมือง ซึ่งเป็นที่คอน ฤดูน้ำน้ำไม่ท่วมเหมือนที่อื่น เป็นตำบลที่ใช้ทำการบินได้ตลอดปี พร้อมทั้งที่ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากพระนครและการไปมาไม่ลำบากมากนัก⁹ โดยมีกรมเทียกกายทหารบกเป็นผู้สร้างอาคารสถานที่ และเมื่อการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว แผนกการบินทหารบกย้ายเสร็จเรียบร้อยในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2457¹⁰

หลังจากที่ย้ายมาอยู่คอนเมืองแล้วกระทรวงกลาโหมได้มีคำสั่งยกฐานะของแผนกการบินทหารบกขึ้นเป็นกองบินทหารบก ดังรายงานกระทรวงกลาโหมที่กล่าวว่า

...ด้วยตามที่กระทรวงกลาโหมได้จัดการส่งเครื่องบินมาใช้ในราชการในกองทัพอากาศ การงานในแผนกการบินนี้โดยดำเนินการโดยเรียบร้อย สมควรจัดตั้งกองบินใหญ่แล้ว เพราะฉะนั้นให้ตั้งกองบินขึ้น มีหน้าที่และปฏิบัติตามปรากฏในข้อบังคับว่าด้วยการบินลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2457 จงทุกประการ¹¹

กองบินทหารบกที่สถาปนาขึ้นใหม่นี้ มีพันโท พระยาเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับการ พันตรี หลวงอาวุธสิทธิกร และร้อยเอก หลวงหยานพิมาภรณ์ เป็นผู้ช่วยผู้บังคับการ

⁸ กองทัพอากาศ, อนุสรณ์เฉลิมอากาศ, หน้า 19-20.

⁹ เล่มเดียวกัน, หน้า 21.

¹⁰ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 7.

¹¹ กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพอากาศในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 222.

แต่ยังสังกัดจเรทหารช่างต่อไปตามเดิม และได้มีการเพิ่มหน่วยงานจากเดิมมีอยู่ 2 หน่วยงาน มาเป็น 3 หน่วยงาน ได้แก่ กองบิน โรงเรียนการบิน และโรงงาน

ต่อมาในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2461 กองบินทหารบกได้ยกฐานะขึ้นเป็น กรมอากาศยานทหารบก เพราะได้มีการขยายขอบเขตของงานออกไปและมีหน่วยงาน รับผิดชอบมากขึ้นโดยมี พันเอก พระยาเฉลิมอากาศ เป็นเจ้ากรม มีอำนาจในการ บังคับบัญชาเทียบเท่าชั้นผู้บัญชาการกองพลและขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารบก กรม อากาศยานทหารบกแบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 ส่วน คือ กองบิน โรงเรียนการบิน โรงงาน โดยผู้บังคับบัญชาทั้ง 3 หน่วยงาน มีอำนาจเทียบเท่าผู้บังคับการกรม¹²

การจัดส่วนราชการของกองบินทหารบกซึ่งเป็นกำลังหลักของกรมอากาศยาน ทหารบกประกอบด้วย กองบินใหญ่ทหารบก 3 กองบิน มีที่ตั้งอยู่ที่คอนเมือง คือ กองบินใหญ่ทหารบกที่ 1 (ชัยโล่) กองบินใหญ่ทหารบกที่ 2 (ตรวจการณ์) กองบินใหญ่ ทหารบกที่ 3 (ทิ้งระเบิด)

2. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสถาปนากองทัพอากาศ

อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการสถาปนากองทัพอากาศมี 2 ประการ คือ การเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ การเข้าร่วมกบฏบวรเดช

2.1 การเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2457 ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมีคู่สงคราม 2 ฝ่ายคือมหาอำนาจกลาง ได้แก่ เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี ตุรกี และบัลแกเรีย อีกฝ่ายหนึ่งคือสัมพันธมิตร ได้แก่ รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส และต่อมาสหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมด้วยใน พ.ศ. 2459 สงครามโลกครั้งนี้ดำเนินไปราว 5 ปี และมีการสู้รบในแนวรบ 3 ด้าน คือ แนวรบ ตะวันออกไกล ได้แก่ บริเวณเมโสโปเตเมียเคิม ปาเลสไตน์ และช่องแคบคาร์คานแนลส์ แนวรบด้านตะวันตกได้แก่ บริเวณเบลเยียมและทางตอนเหนือของฝรั่งเศส แนวรบด้าน ตะวันออกได้แก่บริเวณตะวันตกของรัสเซีย และตอนเหนือของออสเตรีย-ฮังการี ได้มี การใช้อาวุธร้ายแรงนานาชนิด เช่นรถถัง ปืนใหญ่วิถีไกล ปืนกล ระเบิด แก๊สพิษ

¹² กองทัพอากาศ, จดหมายเหตุกองทัพอากาศ พ.ศ. 2454-2463
คำสั่งที่ 218/27941 ลงวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2461.

เรือดำน้ำ แต่ที่สำคัญคือการใช้เครื่องบินติดอาวุธเป็นครั้งแรกในสงคราม¹³

เยอรมนีได้ใช้เครื่องบินสังเกตการณ์แนวรบของฝ่ายสัมพันธมิตรและค้นหาเป้าหมายให้หน่วยปืนใหญ่ ซึ่งต่อมาฝรั่งเศสและอังกฤษจึงได้ส่งเครื่องบินออกปฏิบัติการอย่างเยอรมนีบ้าง¹⁴ ต่อมาเยอรมนีได้สร้างเครื่องบินขับไล่ทิ้งระเบิดและเครื่องบินแบบพอกเกอร์ ที-7 ซึ่งมีความเร็วสูงสุดถึง 127 ไมล์ต่อชั่วโมง นับว่าเป็นเครื่องบินขับไล่ที่ดีที่สุดในขณะนั้น เนื่องจากการรบทางอากาศในช่วงเวลานั้นยังเป็นเทคโนโลยียุคเริ่มต้น นักบินยังอาศัยความชำนาญและทักษะในการบินและบังคับเครื่อง มีท่าบินที่เก๋ขึ้นใหม่ เช่น การทำท่าพลิกตัวยอควง (Immelman turn) และยุทธวิธีที่ทั้งสองฝ่ายนิยมใช้คือใช้ความโค้งแปรียบของระยะสูง คึงลงโจมตีเครื่องบินข้าศึกที่บินต่ำกว่า โดยพยายามคึงลงข้างหลัง เข้าหากำแหน่ง 6 นาฬิกาของเครื่องบินข้าศึกที่บินอยู่ต่ำกว่าด้วยความเร็วที่มากกว่า แล้วคึงเครื่องไต่ขึ้นระยะสูง นอกจากนั้นฝ่ายเยอรมนีได้พัฒนายุทธวิธีการรบเป็นหมู่บิน โดยใช้เครื่องบินจำนวนมากเข้าโจมตีเครื่องบินข้าศึกและทิ้งระเบิดในเขตแนวรบของฝ่ายตรงข้าม

ส่วนทางคานัสัมพันธมิตร อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาได้พบยุทธวิธีการบินขึ้นมารับมือการจู่โจมแบบเป็นทีมของฝ่ายเยอรมนี ทุกครั้งที่นักบินฝ่ายสัมพันธมิตรถูกเครื่องบินของเยอรมนีฝูงใหญ่จู่โจม ก็จะรีบบินเป็นวงกลม เครื่องบินแต่ละเครื่องในวงกลมจะเป็นผู้ปกป้องเครื่องบินที่อยู่ข้างหน้า เครื่องบินข้าศึกที่พยายามจะเข้าโจมตีเครื่องบินอเมริกันในวงกลม จะถูกเครื่องบินที่บินตามมาข้างหลังยิงสกัดไว้ วงกลมนี้จะเคลื่อนตัวเข้าไปหาดินแดนของฝ่ายสัมพันธมิตรจนรอกตัวพ้นจากอันตราย ยุทธวิธีดังกล่าวนี้ต่อมาในสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝ่ายญี่ปุ่นก็นำไปใช้อย่างแพร่หลาย¹⁵

จะเห็นว่ายุทธวิธีในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นได้เปลี่ยนไปจากเดิม นักการทหารทั้งสองฝ่ายเริ่มใช้เครื่องบินเป็นอาวุธในการทำสงคราม จึงทำให้กิจการบิน

¹³ องค์กร อุนพันธ์, อัศวินเวหา, หน้า 4.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

ค่านการทหารรุดหน้าอย่างรวดเร็ว เพราะกำลังทางอากาศได้เข้ามาสนับสนุนการรบ ทำให้การรบภาคพื้นดินได้รับชัยชนะรวดเร็วขึ้น¹⁶ และการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ส่งผลต่อ กองทัพอากาศด้วย

ในขณะที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรปนั้น ประเทศไทยได้ดำรงความเป็นกลางมาตลอด จนถึง พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้คัดลिनพระทัยประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจ โดยทรงให้เหตุผลว่าการที่เยอรมนีปฏิบัติกรรบโดยใช้เรือดำน้ำโจมตีข้าศึกอย่างไม่มีขอบเขตนั้นเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและขาดความเมตตาต่อมนุษย์ จึงเป็นหน้าที่ของไทยที่จะต้องร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการรักษาความชอบธรรม และประกาศสำคัญคือได้ทรงเล็งเห็นว่าประเทศไทยอาจจะได้รับประโยชน์จากสงคราม¹⁷ จึงได้คัดลिनพระทัยประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลาง ประเทศไทยได้ส่งทหารอาสาไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2461 ซึ่งประกอบด้วยกองบินทหารบก และกองยานยนต์ทหารบก โดยเฉพาะกองบินทหารบกนั้นมีทหารไปร่วมสงครามประมาณ 400 คน¹⁸ ได้แก่ นักบิน ช่างเครื่อง และเจ้าหน้าที่พยาบาล มี พันเอก พระยาเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับการกองทหารอาสา พันตรี หลวงทยานพิชาญ เป็นผู้บังคับกองบิน

การส่งทหารอาสาจากกองบินทหารบกเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 นี้ มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ ประการแรกเป็นจุดมุ่งหมายทางการเมืองระหว่างประเทศ ประการที่สองเพื่อที่ทหารจะได้ประสบการณ์และฝึกศึกษาวิชาการบินและการช่างอากาศ

¹⁶ กรมอากาศยาน, หนังสือที่ระลึกของกรมอากาศยาน พ.ศ. 2470 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ เคลลิเมล์, 2470), หน้า 19.

¹⁷ เพ็ญศรี คุ้ม, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยของ จอมพล ป. หิบลสงคราม) (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2517), หน้า 114-115.

¹⁸ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 9.

เนื่องจากยุทธศาสตร์ในการทำสงครามมีการใช้ยุทธวิธีการรบทางอากาศ ซึ่งเป็นยุทธวิธีการรบที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งแต่เดิมจะใช้เฉพาะการรบทางภาคพื้นดิน และทางน้ำเท่านั้น¹⁹

เมื่อกองบินทหารบกได้เดินทางไปถึงฝรั่งเศส ก็ได้ทำการฝึกซ้อมการรบอยู่ที่เมืองโปและคาโซ²⁰ ระหว่างที่ฝึกซ้อมอยู่นั้น มหาอำนาจกลางได้ยอมจำนนที่ละประเทศเรื่อยมา จนกระทั่งวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 เยอรมนียอมลงนามในสัญญาสงบศึกที่เมืองชองปายู ประเทศฝรั่งเศส

แม้ว่าการสู้รบจะยุติลงกองบินทหารบกของไทยที่ไปร่วมสงครามก็ยังมีได้กลับโดยทันที พันเอก พระยาเฉลิมอากาศ ได้คัดเลือกนายทหารนักบิน ช่างเครื่องยนต์ที่มีความรู้ ความสามารถ อยู่ฝึกอบรมวิชาการบิน การช่างอากาศ และการทิ้งระเบิดในประเทศฝรั่งเศสต่อไป ทหารที่อยู่ฝึกจนสุดท้ายได้เดินทางกลับถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2462 โดยสำเร็จวิชาการบินเป็นจำนวน 95 คน สำเร็จช่างเครื่องจำนวน 225 คน²¹ พร้อมกันนี้ พันเอก พระยาเฉลิมอากาศ ได้ซื้อเครื่องบินจำนวน 20 กว่าเครื่อง พร้อมทั้งเครื่องใช้และอะไหล่จำนวนหนึ่งกลับมา²²

ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ในด้านการทหารได้ทำให้ประเทศต่าง ๆ หันมาสนใจและเสริมสร้างกำลังทางอากาศมากขึ้น สืบเนื่องจากทุกประเทศได้เห็นว่ากำลังทางอากาศนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมิไว้ป้องกันประเทศ หรืออย่างน้อยก็เพื่อป้องกัน *

¹⁹ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 12.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

²² ม.ล.มานิจ ชุมสาย, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2523), หน้า 198-199.

* ชี้ความสามารถทางการทหารอย่างหนึ่งที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจำเป็นต้องมีขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางทหาร เมื่อเปรียบเทียบกับความสามารถของประเทศเพื่อนบ้าน.

ประเทศไทยก็เป็นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2464 กระทรวงกลาโหม จึงได้ปรับหน่วยภายในกองทัพใหม่ โดยยกกระต๊อบกรมอากาศยานทหารบก เป็นกรมอากาศยาน โดยแบ่งหน่วยงานที่ปรับใหม่เป็น 5 กอง คือ²³

1. กองโรงเรียนการบินเบื้องต้น ตั้งที่คอนเมือง มีหน้าที่ฝึกศิษย์การบิน
2. กองโรงงานกรมอากาศยาน ตั้งที่คอนเมืองด้านตะวันตกของสนามบิน มีหน้าที่อำนวยความสะดวกและบริการและบินทั่วไป สร้างเครื่องบินทั่วไปตามแบบต่างประเทศ บูรณะซ่อมเครื่องบินและเครื่องยนต์
3. กองบินใหญ่ที่ 1 ตั้งที่อำมระนาว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นกองบิน ชีบไล้
4. กองบินใหญ่ที่ 2 ตั้งที่คอนเมือง เป็นกองบินตรวจการณ์ ทำแผนที่ทาง อากาศ
5. กองบินใหญ่ที่ 3 ตั้งที่ค่ายลู่ทุ่งหนองบัว จังหวัดนครราชสีมา เป็น กองบินทิ้งระเบิด

ในระหว่างนี้กรมอากาศยานได้สร้างเครื่องบินนิเออปอร์ตแบบ 81 สำเร็จ 4 เครื่อง แบบ 80 สำเร็จ 1 เครื่อง แบบ 27 สำเร็จ 2 เครื่อง แบบปีกเดี่ยว 3 เครื่อง รวม 10 เครื่อง โดยช่างเครื่องที่กลั้มมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2465 สร้างเครื่องบินชีบไล้แบบ 2 (นิเออปอร์ต 15 ต.ร.ม.) 10 เครื่อง พ.ศ. 2466 สร้างเครื่องบินชีบไล้แบบ 3 (สมัค แบบ 2) พ.ศ. 2467 สร้าง เครื่องบินชีบไล้แบบ 4 (นิเออปอร์ต เคอลาจ) เป็นจำนวนมาก²⁴

²³ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 15-16.

²⁴ กองทัพอากาศ, 72 ปีกองทัพอากาศ 27 มีนาคม 2530 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2530), หน้า 21-22.

ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2469 กรมอากาศยานได้รับการยกฐานะเทียบเท่ากรมใหญ่ต่าง ๆ ในกระทรวงกลาโหม โดยขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม²⁵ เนื่องจากอัตรากำลังและหน่วยงานได้ขยายขึ้น

...เงินแผ่นดินที่จ่ายอยู่ เพื่อบำรุงอากาศยาน เทียบโดยผลที่ได้และเทียบกับทหารบก ทหารเรือ ไม่เป็นเงินที่มากมาyna เสียหลายเลย สมควรกระทำให้ได้เป็นกำลังอันเข้มแข็งแท้จริงไว้สักอย่างหนึ่ง หากवालคเงินลงไปเสียมากแล้วก็จะตกเป็นครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่สำเร็จผลใดก็ถึงไหน²⁶

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของกำลังทางอากาศ ทั้งข้อเสนอของคณะกรรมการฝ่ายทหาร แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำ แต่ก็มิได้ทำให้มีการหยุดยั้งการเสริมสร้างกองทัพอากาศ โครงการขยายกำลังทางอากาศยานเดิมกำหนดระยะเวลาขยายไว้ภายใน 6 ปี โดยเพิ่มเงินงบประมาณ 3,400,000 บาท ขึ้นอีก 600,000 บาท แล้วขีมรูปโครงการในวงเงิน 4 ล้านบาทไปจนครบกำหนด แต่โครงการนี้ได้ถูกขยายออกไปเป็น 9 ปี²⁷ เพราะฐานะการเงินของประเทศไม่อำนวย ในช่วง พ.ศ. 2469-2470 ภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำทำให้การจัดหน่วยในกระทรวงกลาโหมจำเป็นต้องคำนึงการประหยัดอยู่เสมอ ตลอดจนเวลาที่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหมทรงแถลงนโยบายการจัดหน่วยบำรุงการทหารว่า "ทำให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด"²⁸

²⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 ก.6/4 เรื่องเปลี่ยนผู้บังคับบัญชา ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2464 สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2469.

²⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 ก.6/1 บันทึกคณะกรรมการฝ่ายทหาร กราบบังคมทูลสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พฤศจิกายน 2468.

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 ก.1/13 สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 17 กันยายน 2469.

ฉะนั้นการจัดทำโครงการแบ่งส่วนราชการในกระทรวงกลาโหมจึงลดจำนวนกรมที่ขึ้นตรงต่อเสนาบดีเหลือเพียง 8 กรม คือ กรมปลัดทัพบก กรมเสนาธิการทหารบก กรมพลธิการทหารบก กรมสวัสดิ์ กรมยุทธศาสตร์ทหารบก กรมช่างแสงทหารบก กรมจเรทหารบก กรมอากาศยาน²⁹

และในปี พ.ศ. 2471 ขณะที่พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ได้มีการจัดแบ่งส่วนราชการในกระทรวงกลาโหมใหม่ โดยให้ยุบกรมต่าง ๆ 8 กรม ให้เหลือ 4 กรม แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญและคงกรมอากาศยานไว้³⁰

จะเห็นได้ว่ากรมอากาศยานเป็นกิจการที่มีความสำคัญในราชการทหารอย่างมาก ถึงแม้ว่ากรมอากาศยานจะมีได้เป็นหน่วยกำลังหลักในการรบ³¹ แต่จากการที่กระทรวงกลาโหมยังคงจัดส่วนราชการให้กรมอากาศยานขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ในขณะที่ยุบหน่วยกรมทหารอื่น ๆ ในยามที่สภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำนั้นหมายถึงว่ากิจการอากาศยานได้รับความสนใจจากผู้นับถือนับพันล้านในวงการทหาร ดังปรากฏในหนังสือกรรพบังคมทูลของคณะกรรมการทหารว่า

...สำหรับกรุงสยาม อากาศยานจำเป็นต้องมีไว้ใช้ในการป้องกันกรุงรัตนทางอากาศ นอกจากนั้นอากาศยานเป็นกำลังรบแคฝ่ายเดียวเท่านั้นที่จะทำให้อากาศยานสามารถทำการรบถึงกรุงรัตนให้เกิดอันตรายเสียหายสยคสยของแก่ฝ่ายปฏิปักษ์เขาไปถึงภายในดินแดนของฝ่ายนั้นได้... อากาศยานสามารถสกัดกำลังคู่ความสะควกอันเป็นฐานทัพของฝ่ายปฏิปักษ์ใดทางไกลทั้งยังเป็นกำลังสู้รบป้องกันทางน้ำได้อย่างดีด้วย³²

²⁹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 ก.1/13 สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กรรพบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 17 กันยายน 2469.

³⁰ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 รล.ต/1 สำเนาหนังสือที่ 33/221489.

³¹ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบรอบ 50 ปี 27 มีนาคม 2508, หน้า 15.

³² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 รล.6/1 รายงานคณะกรรมการฝ่ายทหารกรรพบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พฤศจิกายน 2468.

กิจการของกรมอากาศยานโดยทั่วไปมีหน้าที่เกี่ยวกับอากาศยานและการบิน แต่ปัญหาสำคัญที่ประสบในช่วงนี้คือ ซากเครื่องบิน อาวุธยุทโธปกรณ์ที่ตีพอ ยิ่งถูกกองการเพิ่มงบประมาณ กิจการของกรมอากาศยานจึงหยุดชะงักลง แต่ทางเจ้าหน้าที่ของกรมอากาศยานก็ได้พยายามแก้ไขปัญหาโดยการออกแบบทดลองวิธีสร้างเครื่องบินขึ้นใช้เอง และได้ทดลองในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2470 ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เครื่องบินนี้คือเครื่องบินแบบ "บริติช"³³ และได้ส่งเครื่องบินชุดนี้ไปเยือนประเทศอินเดีย³⁴ นอกจากกรมอากาศยานจะสร้างเครื่องบินขึ้นใช้เองแล้ว ทางกรมอากาศยานก็พยายามรวบรวมงบประมาณจัดซื้อเครื่องบินจากต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพสูง 2 เครื่อง เป็นเครื่องบินแบบไฮน์เกิล-43 ซื้อมาจากประเทศเยอรมัน

2.2 การเข้าร่วมกฎบัตร ใน พ.ศ. 2475 ได้เกิดการปฏิวัติของคณะราษฎรขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านโครงสร้างอำนาจรัฐ โดยเปิดทางให้กองทัพเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง และทำให้ชนชั้นนำที่เป็นเจ้าและขุนนางเก่าหมดอำนาจ ในเงื่อนไขเป็นเช่นนี้ก่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารของกองทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พันเอกพระยาทรงสุรเดช ได้เอาวิธีการบริหารแบบใหม่มาใช้ ได้มีการยกเลิกยศนายพลในตำแหน่งต่าง ๆ ของกองทัพทั้งหมด แล้วให้ทหารระดับนายพันดำรงตำแหน่งแทน ซึ่งทำให้กระทบต่อกรมอากาศยานก็คือ การปลดพลตรีพระยาเฉลิมอากาศซึ่งเป็นเจ้ากรมอากาศยานออกจากประจำการ แล้วให้พันเอก พระเวหาสยามศิลป์สิทธิ์ เป็นเจ้ากรมอากาศยานแทน³⁵ และนอกจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงการบังคับบัญชาด้วย คือแต่เดิมกรมอากาศยานขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม แต่หลังปฏิวัติ 2475

³³ กระทรวงกลาโหม, หนังสือที่ระลึกสถาปนากระทรวงกลาโหม ๘ เมษายน 2430-8 เมษายน 2496 (พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2496), หน้า 381.

³⁴ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.7 ก.6/10 ส่งเครื่องบินไปประเทศอินเดีย 1 ธันวาคม 2472 ถึง 5 ธันวาคม 2476.

³⁵ กระทรวงกลาโหม, ศาลาว่าการกลาโหมที่ 49/5031 เรื่องย้ายนายทหารลงวันที่ 5 กรกฎาคม.

ใต้โอนกรมอากาศยานมาขึ้นกับกองทัพบกโดยตรง³⁶

อย่างไรก็ตาม การยึดอำนาจและโค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชของ คณะราษฎรยังคงกล่าวยังมีได้เป็นความคึกเหินที่เป็นเอกภาพกันในหมู่ชนชั้นนำ พวกเจ้า และขุนนางเก่าจำนวนหนึ่งที่สูงเสียด้านอำนาจมีความไม่พอใจต่อคณะราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา พันโท หลวงพิบูลสงคราม นาวาเอก หลวงศุภชลาศัย ยึดอำนาจเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2476 ความขัดแย้งทางการเมือง ระหว่างคณะราษฎรที่ควบคุมการบริหารประเทศกับกลุ่มเจ้าและขุนนางก็ได้ทวีความ รุนแรงมากขึ้น จึงได้ปะทุขึ้นเป็นกบฏบวรเดช กบฏบวรเดชเกิดจากการรวมตัวของ กลุ่มนายทหารส่วนกลางกลุ่มหนึ่งและทหารหัวเมืองที่มีอุดมการณ์ร่วมกันที่จะล้มล้าง รัฐบาลคณะราษฎร โดยคณะกษัตริย์เมืองได้เลือกพลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า บวรเดช อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เป็นผู้นำและเริ่มปฏิบัติการตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 โดยการนำทหารหัวเมืองจากนครราชสีมา อุบลราชธานี สระบุรี และอยุธยา เคลื่อนกำลังเข้ามาชิดพระนครบริเวณบางเขนและคอนเมือง โดยใช้กำลัง 1 หมวด เข้ายึดกรมอากาศยานคอนเมือง³⁷ และได้ส่งนาวาเอก พระแสงสิทธิการไปยื่นคำขาดต่อรัฐบาลในวันเดียวกัน ต่อมาได้ยื่นคำขาดถึงรัฐบาล เป็นฉบับที่ 2 ในวันที่ 12 ตุลาคม 2476 โดยมีพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ เจ้ากรมอากาศยาน พันโท พระยาเทเวศร์อำนวยฤทธิ์ เสนาธิการกรมอากาศยาน เรือเอกเสนาะ วัชรธรรม เป็นผู้นำมายื่นต่อรัฐบาล ซึ่งพอสรุปได้ว่า

1. ต้องการจัดทุกอย่างให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้ รัฐธรรมนูญชั่วคราว
2. ต้องคำนึงตามรัฐธรรมนูญโดยแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งก็คือการตั้ง และถอนคณะรัฐมนตรีต้องเป็นไปตามเสียงหมู่มาก ไม่ใช่ทำด้วยอาวุธดังที่แล้มาแล้ว

³⁶ กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 292.

³⁷ ไทยน้อย (นามแฝง), 25 คดีกบฏ (กรุงเทพฯ : ประมวลสารสัน, 2513), หน้า 112.

โดยเหตุนี้ต้องยอมให้มีคณะกรรมการ เมืองที่ชอบด้วยกฎหมาย

3. ข้าราชการที่อยู่ในตำแหน่งประจำการ ทั้งทหารและพลเรือน ต้องอยู่นอกการเมือง เว้นแต่ผู้อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่ความข้างต้นนั้นไม่ตัดสิทธิในการที่ข้าราชการประจำนิยมนับถือสิทธิการเมืองใด ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ไม่ห้ามมิให้ใช้อำนาจหรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อสนับสนุนหรือเผยแพร่สิทธิที่ตนนิยมเป็นอันขาด

4. การจัดการปกครองกองทัพบกจักต้องมีหน่วยผสมตามหลักยุทธวิธีเฉลี่ยอาวุธสำคัญแยกกันไปตามท้องถิ่น มิให้กำลังส่วนใหญ่อยู่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง³⁸

การที่ฝ่ายกบฏยื่นคำขาดต่อรัฐบาลน่าจะเป็นเพราะถือว่า มีกำลังทหารรวบรวมมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถยึดกรมอากาศยานอันเป็นสำคัญได้ไว้อแล้วส่วนหนึ่ง³⁹

แต่ปรากฏว่ารัฐบาลไม่ยอมรับข้อเสนอของฝ่ายพลเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรเดช และได้ดำเนินการปราบปรามพวกกบฏ จัดตั้งกองผสมมีทหารรวม 3 กองพัน ทหารม้า 1 กองพัน ทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานและกำลังทหารจากต่างจังหวัดเท่าที่จะรวบรวมได้ ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมบังคับบัญชาของพันโท หลวงพิบูลสงคราม

ทั้งฝ่ายกบฏและรัฐบาลได้นำเครื่องบินและปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานมาเป็นอาวุธในการต่อสู้กัน ซึ่งเป็นครั้งแรกสุดที่มีการนำเครื่องบินมาใช้เพื่อการต่อสู้ทางการเมืองภายใน คั้งที่ผู้ร่วมเหตุการณ์ได้อธิบายว่า

...โดยฝ่ายกบฏนำเครื่องบินมาทิ้งใบปลิวในพระนคร แล้วติดตามด้วยการทิ้งระเบิดและไซปิงกลกราดลงไปยังที่ตั้งกองผสมซึ่งเขาที่ชุมพล ณ บริเวณสถานีบางซื่อ เป็นการรบกวนชักขวางการปฏิบัติการของฝ่ายรัฐบาลเกือบตลอดเวลา

³⁸กรมราชเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ที่ 39/163 เรื่องคำขอหรือคำขาดและแถลงการณ์หรือใบปลิวของพวกกบฏ.

³⁹จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว" หนังสือที่ระลึกในการทบทวนอายุครบ 6 รอบ 2 กุมภาพันธ์ 2516 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2516), หน้า 67.

ซึ่งกองผสมก็สั่งให้บินกลและบินต่อสู้อากาศยานอิงต่อสู้เช่นเดียวกัน⁴⁰

และอีกตอนหนึ่งว่า

...วันที่ 12 ตุลาคม ในตอนบ่ายพวกกบฏโคไซ้เครื่องบินมาทำการบินอยู่เหนือพระนคร ฝ่ายรัฐบาลใช้ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานทำการยิงขับไล่ มิให้บินลงมา และในเวลา 17 นาฬิกาโคไซ้ปืนใหญ่ ซึ่งตั้งยิงที่สถานีบางซื่อ ทำการระดมยิงฝ่ายกบฏ จนถึงเวลาค่ำ⁴¹

ไถยน้อยได้อธิบายถึงความเกี่ยวข้องของกรมอากาศยานกับพวกกบฏว่า

...ผู้อำนวยการกรมทางอากาศ (พันเอก พระเวหาสยานศิลปสิทธิ์ เจ้ากรมอากาศยาน) ใ้รับคำสั่งให้ส่งเครื่องบินออกตรวจการณ์พื้นที่นั้นเองว่า มีรถขบวนใหญ่ของฝ่ายรัฐบาลซึ่งจะชักขบวนปฏิบัติการขึ้นสู่ทวายอยู่บ้าง แลวนายคาบปุยนักบินผู้คล่องแคล่วของฝ่ายกบฏก็ทะยานบริศตอลออกจากสนาม⁴²

และ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ได้เล่าถึงประสบการณ์ของตนเองว่า

...ข้าพเจ้าจึงคิดจิตใจจะบินไปสังเกตการณ์ด้วยตนเอง โดยข้าพเจ้าเป็นนักบิน สิบล้อดำโย กองแก้ว เป็นผู้ตรวจการณ์และใช้เครื่องบินแอฟโรไปปฏิบัติก่อน...หากข้าพเจ้าไม่คิดกลับมากายใน 15 นาทีการันนั้นก็ให้ทิ้งระเบิดสนามบินนครราชสีมาตามแผนที่กำหนดไว้ทันที...ทั้งนี้เพื่อให้ทางกองบินผสมที่สระบุรีปฏิบัติงานด้วยความสะดวก⁴³

ปรากฏว่าฝ่ายกบฏแพ้ว พลเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเกษ และชายาได้เสด็จหนีไปไซ่ง่อนด้วยเครื่องบิน โดยพันตรี หลวงเวหนเทียรเทิจ ผู้บังคับ

⁴⁰ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว" หนังสือที่ระลึกในการทأمุญอายุครบ 6 รอบ 2 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 68.

⁴¹ นิคม จารุมณี, "กบฏบวรเกษ พ.ศ. 2476" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 236.

⁴² ไถยน้อย (นามแฝง), 25 คติกถา, หน้า 106.

⁴³ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี, "กรมอากาศยานเกือบสลายตัว", หนังสือที่ระลึกในการทأمุญอายุครบ 6 รอบ 2 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 74.

กองบินน้อยโคราช เป็นนักบินพาหนะ⁴⁴

ค่ายเหตุที่กรมอากาศยานได้ร่วมมือกับฝ่ายกบฏตั้งแต่ต้นจนกระทั่งวาระสุดท้ายของการพ่ายแพ้ ทำให้นายทหารชั้นผู้ใหญ่และนายทหารซึ่งเป็นกำลังของกรมอากาศยาน ถูกจับ ถูกปลด คอ้งโทษทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 ประมาณ 36 คน เช่น พันเอก พระยาเวหาสยานศิลปดิษฐ์ เจ้ากรมอากาศยาน พันโท พระเทพเวศร์อำนวยฤทธิ์ เสนาธิการทหารอากาศ พันตรี หลวงเวหาสจรดล พันตรี หลวงเวหนเทียรเห็จ ร้อยเอก หลวงล่องหนเชิงชาญ ขุนพิทยาล่องหน ซึ่งเป็นนักบิน เป็นต้น⁴⁵ ส่วนพันเอก พระยาทยานพิฆาฏ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ยุวก่อตั้งกรมอากาศยานมากระตือรือร้นไปค่ายแม้จะไม่ได้เข้าพัวพันกับเหตุการณ์ครั้งนี้ แต่เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลเห็นว่า เป็นนายทหารรุ่นเก่าฝึกได้กับฝ่ายก่อความไม่สงบ จึงถูกปลดออกจากราชการ⁴⁶

ผลของกบฏบวรเดชก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมกลาง เพราะรัฐบาลไม่ไว้วางใจกรมอากาศยาน จึงได้ส่งพันโท พระศิลปศัสตราคม เป็นรองเจ้ากรมอากาศยาน พันเอก หลวงกาจสงคราม เป็นเสนาธิการกรมอากาศยาน มาคุมกรมอากาศยาน⁴⁷ และมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายนายทหารภายในกรมอากาศยาน

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลคณะราษฎร กับกรมอากาศยานจะไม่ราบรื่น แต่รัฐบาลจำเป็นต้องพัฒนากรมอากาศยานต่อไปให้ก้าวหน้า เพราะยุทธศาสตร์การ

⁴⁴นิคม จารุมณี, "กบฏบวรเดช พ.ศ. 2476", หน้า 231.

⁴⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 118-119.

⁴⁶นาวาอากาศเอกสกล รสานนท์, หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี 5 ตุลาคม 2530 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2530), หน้า 110.

⁴⁷จากการสัมภาษณ์จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2529, สัมภาษณ์พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2530, สัมภาษณ์พลอากาศเอกหะริน หงสกุล เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2526.

พัฒนาทางด้านการทหารของโลกได้ชี้ให้เห็นว่ากองทัพอากาศจะมีความสำคัญมากขึ้น ในอนาคต เพราะตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เยอรมนีนำเครื่องบินมาเป็นอาวุธ สำคัญในสงครามโลก ทั้งโลกต้องยอมรับว่ากำลังทางอากาศมีความสำคัญที่จะขาดเสีย มิได้ในการทำสงคราม ดังพันเอก พระยาทยานพิฆาฏ ใ้ข้อธิบายว่า

...ฝ่ายที่มีกำลังทางอากาศที่เหนือกว่ามีโอกาสที่จะชนะสงครามได้ เพราะ ความได้เปรียบอย่างหนึ่งของกำลังทางอากาศก็คือเครื่องบินสามารถปฏิบัติการ ลึกเข้าไปในดินแดนของข้าศึกตลอดเวลา สามารถทำลายชุมกำลังและ ซัดความสามารถในการทำสงครามของข้าศึกได้ถึงแนวหลัง⁴⁸

และอีกประการหนึ่งคือระหว่าง พ.ศ. 2476 สถานการณ์ระหว่างประเทศ ของโลกถึงเครียดมากขึ้นเพราะหลังจากฮิตเลอร์ขึ้นสู่อำนาจในเยอรมนี จึงเกิด แนวโน้มในค่านโยบายเป็นเชิงรุกและก่อให้เกิดการแข่งขันในการสะสมอาวุธ ในยุโรป ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องเร่งสร้างประเทศให้เข้มแข็ง ในเงื่อนไข ความจำเป็นในการสร้างความเข้มแข็งให้อากาศยานก็สูงขึ้นยิ่งขึ้น ดังที่หนังสือ อนุสรณ์เฉลิมอากาศ ใ้ข้อธิบายไว้ว่า

...การจัดอากาศยานทั้งหมดไว้รวมอยู่ในบังคับบัญชาเดียวกัน มีกระทรวง อากาศยานเป็นเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในกิจการทางอากาศยาน ในชวงปี ค.ศ. 1922-1934 ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่า อังกฤษ อิตาลี ฝรั่งเศส ทางพยายามสร้างกองทัพอากาศให้เป็นอาวุธในการรุกรานและทำการรบ ทางอากาศให้เป็นอิสระช่วยการรบทางบกและทางมหาสมุทร⁴⁹

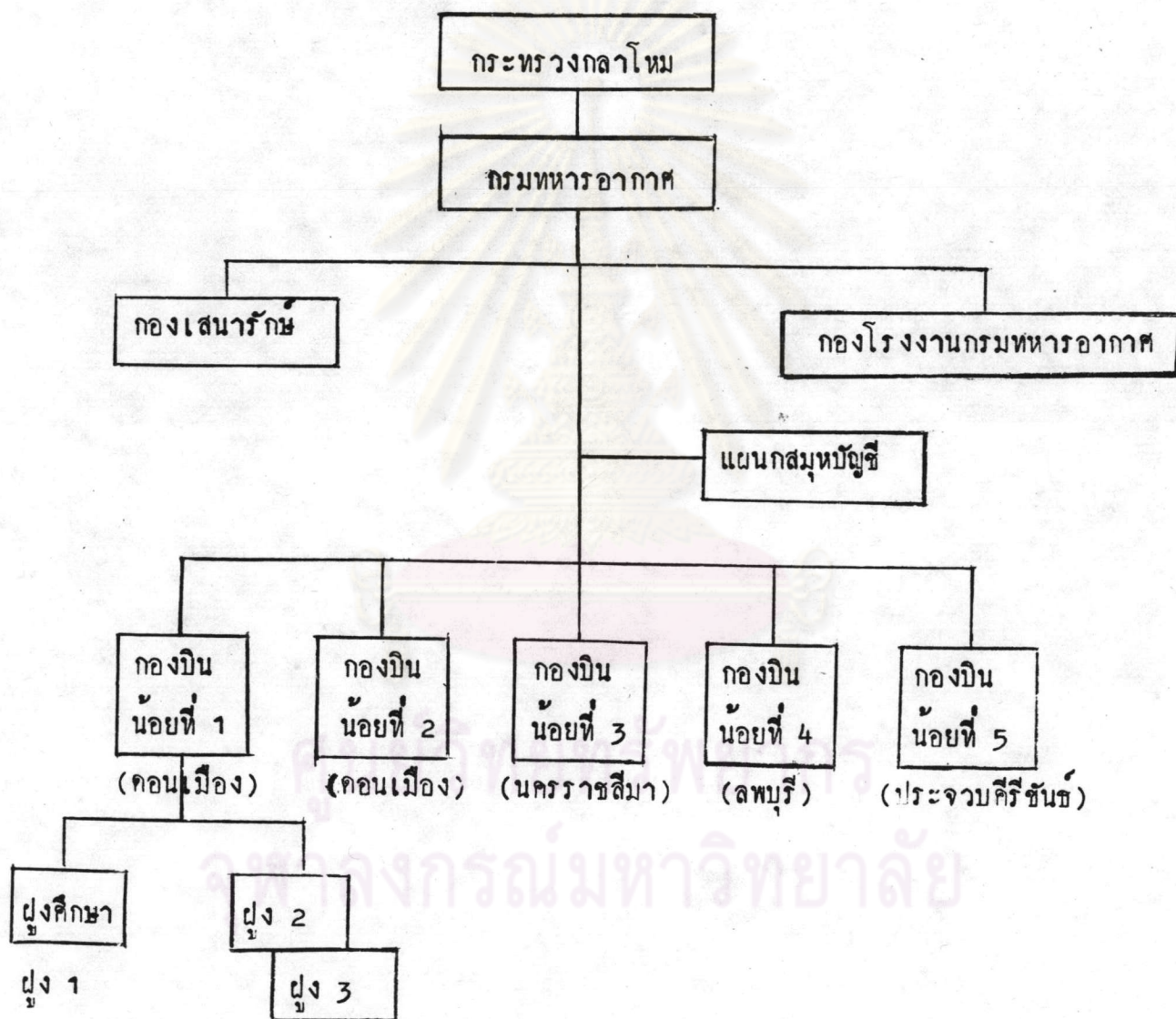
ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸ พระยาทยานพิฆาฏ, เรื่องการบิน (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ชนากร, 2476), หน้า 174.

⁴⁹ กองทัพอากาศ, อนุสรณ์เฉลิมอากาศ, หน้า 40.

ตั้งนั้นในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2478 กรมอากาศยานได้รับการยกฐานะเป็นกรมทหารอากาศ แยกตัวเป็นอิสระจากการบังคับบัญชาของกองทัพบก⁵⁰ ได้มีการจัดส่วนราชการดังนี้⁵¹

แผนภูมิการจัดกรมทหารอากาศ
(12 เมษายน พ.ศ. 2478-พ.ศ. 2479)

⁵⁰พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2477
ราชกิจจานุเบกษา 52 (21 เมษายน, 2478), หน้า 43.

⁵¹"พระราชกฤษฎีกาจัดหน่วยย่อยในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2477"
ราชกิจจานุเบกษา 52 (21 เมษายน, 2478), หน้า 103.

การสถาปนากองทัพอากาศ พ.ศ. 2480

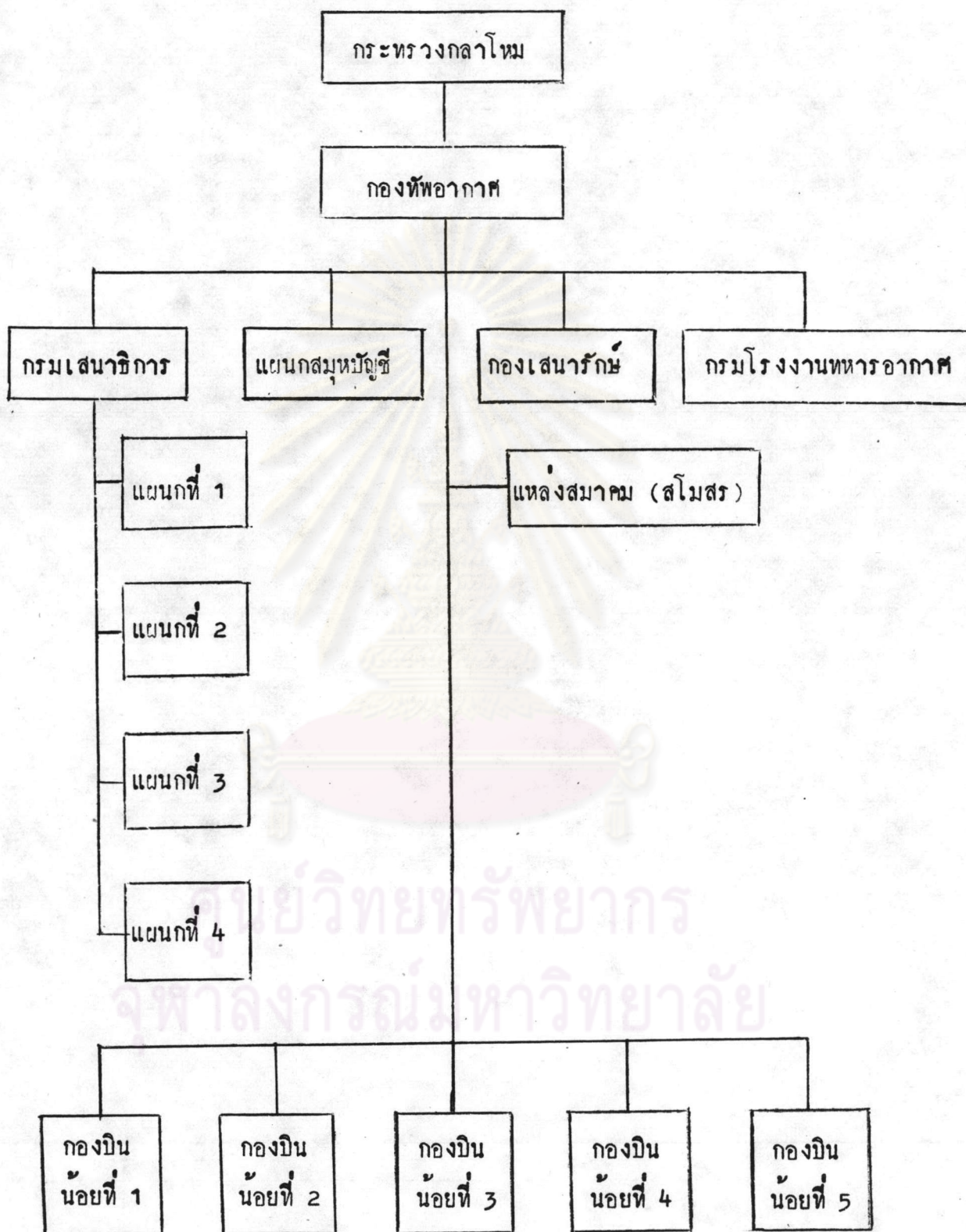
จากการที่กรมอากาศยานได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 และเข้าเกี่ยวข้องกับกฎบัตรเวรเคซ ทำให้หน่วยงานนี้ได้พัฒนาและขยายตัวทั้งในด้านโครงสร้าง อัตรากำลัง และความสำคัญมากเพียงพอ มีการเติบโตมากกว่าจะเป็นเพียงแค่งกรม ดังนั้นในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2480 กรมทหารอากาศได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกองทัพอากาศ โดยมีผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นผู้บังคับบัญชาดำเนินการต่าง ๆ ภายในกองทัพอากาศ⁵² ได้มีการจัดส่วนราชการดังนี้⁵³

ศูนย์วิทยพัทธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵²"พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกลาโหม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2478" ราชกิจจานุเบกษา 54 (12 เมษายน 2480), หน้า 108.

⁵³"พระราชกฤษฎีกาการจัดหน่วยย่อยในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 3)" ราชกิจจานุเบกษา 54 (21 เมษายน 2480), หน้า 110.

แผนภูมิการจัดกองทัพอากาศ (พ.ศ. 2480)

พร้อมกันนี้ได้มีการจำแนกเหล่าทหารอากาศออกเป็นเหล่าต่าง ๆ ได้แก่⁵⁴

1. พลรบ แบ่งเป็น ทหารเหล่ารบ ทหารตรวจการณ์ ทหารทิ้งระเบิด
ทหารปืนกล ทหารสื่อสาร
2. ผู้ช่วยพลรบ แบ่งเป็น จำพวกช่างเครื่องบิน จำพวกช่างเครื่องยนต์
จำพวกช่างอากาศ

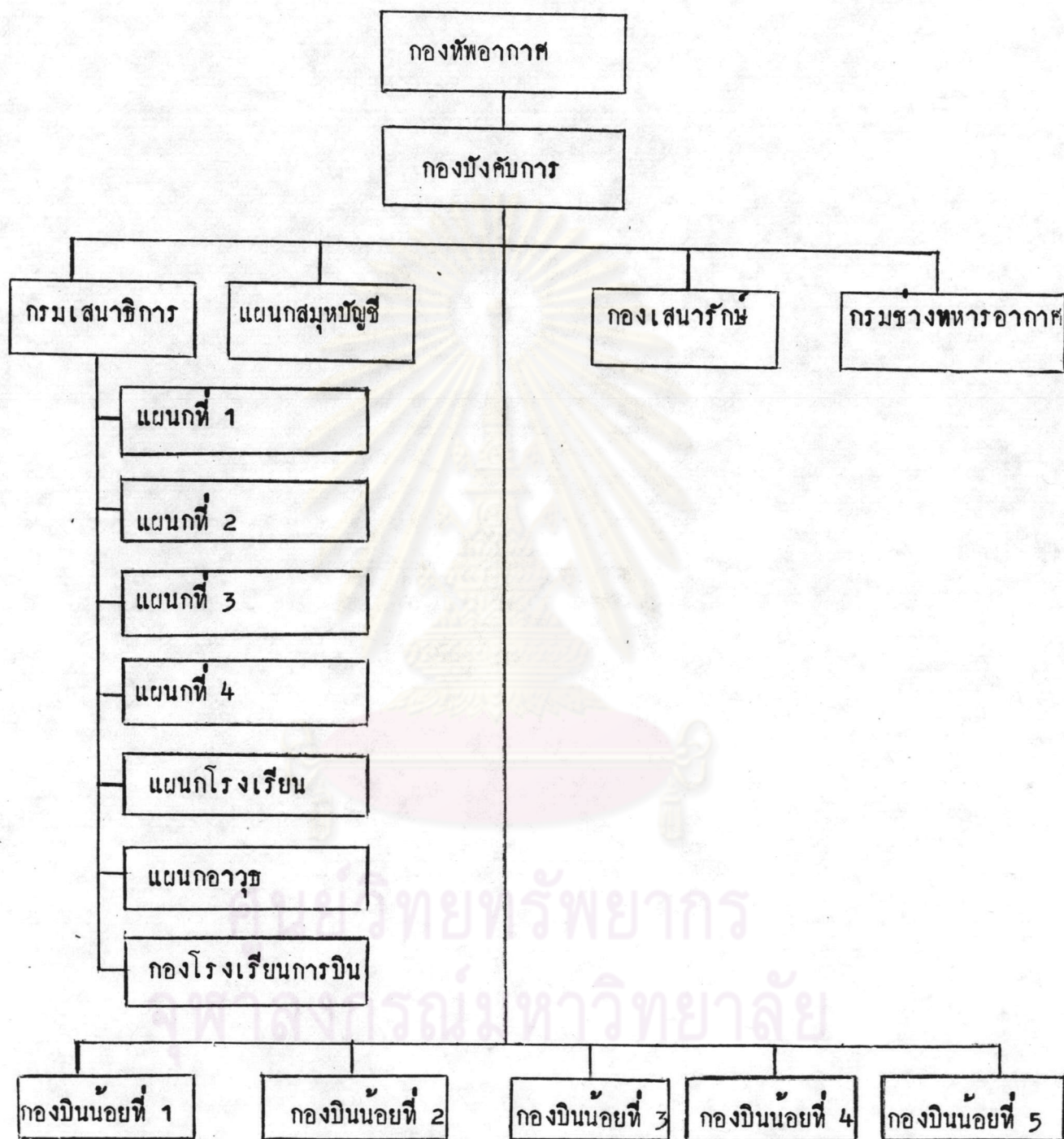
และได้มีการปรับปรุงกำลังทางอากาศโดยจัดซื้อเครื่องบิน 2 แบบ คือ
เครื่องบินขับไล่แบบ 11 (ฮอว์ค 75) จำนวน 12 เครื่อง เครื่องบินทิ้งระเบิด
แบบ 3 (มาร์ติน) จำนวน 6 เครื่อง สร้างเครื่องบินโจมตีแบบ จ.2 (วอท์
คอร์แซร์)⁵⁵

ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้มีการปรับปรุงการจัดส่วนราชการ กองทัพอากาศ
โดยเพิ่มแผนกโรงเรียนอาวุธ กองโรงเรียนการบิน ขึ้นในกรมเสนาธิการทหารอากาศ
และเปลี่ยนชื่อโรงงานทหารอากาศเป็นกรมช่างทหารอากาศ

⁵⁴ สุรพันธ์ บุญมานพ, "การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวง
พิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปรีภัก์ทางการเมืองในปี 2481"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 48.

⁵⁵ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบ 60 ปี 27 มีนาคม
2518, หน้า 38-40.

แผนภูมิการจัดกองทัพอากาศ (พ.ศ. 2481-2482)

ที่มา : กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 38.

ในปีเดียวกันนี้เองก็ได้มีการเพิ่มกำลังทางอากาศอีก โดยจัดซื้อเครื่องบิน จากสหรัฐอเมริกา 2 แบบ ได้แก่ ส.1 (แพร์โซลด์ 24 เจ) จำนวน 3 เครื่อง แบบ ส.2 (เรียร์วินด์) จำนวน 2 เครื่อง และในปี พ.ศ. 2498 ทางกองทัพอากาศ ได้สร้างเครื่องบินใช้ในราชการเอง เครื่องบินแบบ ข.10 (ฮอว์ค) จำนวน 25 เครื่อง เครื่องบินฝึกขั้นสูงแบบ ฝ.5 (คอร์แซร์คิคแปลง) จำนวน 10 เครื่อง⁵⁶

การพัฒนาการของกองทัพอากาศไทย (พ.ศ. 2480-2491)

หลังจากที่กองทัพอากาศกำเนิดและได้รับการสถาปนาขึ้นแล้วก็ได้มีการพัฒนา มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส และสงครามมหาเอเซีย บурพา

1. กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส (พ.ศ. 2483-2484)

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 รัฐบาลไทยได้ปรับปรุงแก้ไขกิจการของประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าในทุกวิถีทาง และได้ดำเนินการปรับปรุงเส้นเขตแดนกับประเทศ ใกล้เคียงเพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและตามหลักความยุติธรรม การปรับปรุงเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าของอังกฤษได้เป็นไป โดยเรียบร้อย แต่การเจรจาปรับปรุงเส้นเขตแดนทางค่านอินโดจีนของฝรั่งเศสเพื่อ ให้เป็นไปตามหลักธรรมชาติและความยุติธรรมเมื่อ พ.ศ. 2479 ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากฝรั่งเศสพยายามปิดพื้หลังเสียด้อยอยู่ตลอดเวลา โดยฝ่ายฝรั่งเศสขอให้รอไว้ เจริญกัน รัฐบาลไทยจึงได้รอต่อมาโดยเห็นแก่สัมพันธไมตรีซึ่งประเทศทั้งสองได้มี ค่อกันมาเป็นอันดี ครั้นมาถึงสมัยก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะที่ยุโรปกำลัง ก้าวเข้าสู่สงคราม ฝรั่งเศสได้ขอทาบตามทำสัญญาไม่รุกรานกันในทางทหาร ประเทศไทยตอบตกลงพร้อมที่จะเจรจา แต่ขอให้มีการปรับปรุงเส้นเขตแดนกันก่อน แต่ฝรั่งเศส ไม่ยินยอม ซ้ำยังส่อเจตนาารมณ์ที่ไม่เป็นมิตรต่อกันโดยฝ่ายฝรั่งเศสได้กระทำการอันเป็น

⁵⁶ กระจ่างกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 300.

การข่มขู่ ยั่วยุและทำร้ายต่อประชาชนชาวไทย ไม่คำนึงถึงสัมพันธไมตรี จารีต ประเพณี และกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งเคยข้ามไปมาเยื่อม เยียนญาติพี่น้องหรือไปทำมาหากินเช่นที่เคยปฏิบัติมาแต่โบราณกาล ก็ถูกกีดกันแกัดรังแก จับกุมคุมขังต่าง ๆ นานา มีหน้าฆ่า เครื่องบินฝรั่งเศสยังไต่บินลุล้ำอชิปไตยของไทย อยู่เสมอ ไม่นำพาต่อการหักท้วง กองทัพอากาศจึงได้ส่งเครื่องบินไปป้องกันรักษาเขต ทำการบินชักขวางและขับไล่เครื่องบินฝรั่งเศสให้ออกไปพ้นจากเขตของไทย และ ระหว่างที่เครื่องบินของกองทัพอากาศกำลังบินลาดตระเวนอยู่เหนือชายแดนไทยตาม แนวฝั่งแม่น้ำโขง ก็ได้ถูกทหารฝรั่งเศสภาคพื้นดินยิงอีกด้วย ต่อมาในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 ฝรั่งเศสได้ตอบรับข้อเสนอของฝ่ายไทยในลักษณะทำร้ายโดยกล่าวว่า รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่นที่จะต้องต่อสู้ป้องกันการเรียกร้อง หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของฝ่ายไทย และปฏิเสธการปรับปรุงเขตแดน ระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส โดยส่งทหารฉนวนเข้าประชิดพรมแดนไทยด้าน อรัญประเทศ สุรินทร์ ปากเซ ท่าแขก และตรังข้ามหนองคาย ในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2483 รัฐก็ได้ประกาศให้ประชาชนทราบว่าการเจรจาล้มเหลว จึงสั่งเตรียมพร้อม และนำเรื่องเข้าประชุมในรัฐบาล สภามีมติให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการไต่ ทามที่เห็นสมควร เหตุการณ์ก็ทวีความรุนแรงเมื่อฝรั่งเศสส่งทหารและเครื่องบิน ละเมิดเขตแดนไทยหลายครั้ง โดยเฉพาะในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เครื่องบินฝรั่งเศสจำนวน 5 ลำ บินเข้ามาถึงระเบิดที่จังหวัดนครพนม มีประชาชน บาดเจ็บ 6 คน⁵⁷ ฝ่ายไทยได้ส่งเครื่องบินออกไปโจมตีถึงระเบิดทางฝ่ายทหาร ฝรั่งเศสเป็นการตอบแทน ในที่สุดก็มีการปะทะกันทางพื้นดิน และตามแนวพรมแดน เริ่มขึ้นอย่างรุนแรงและนำไปสู่สงครามที่ไม่ได้ประกาศเป็นทางการ ทางกระทรวง กลาโหมได้ประกาศแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพ อากาศ ซึ่งบังคับบัญชากองทัพ โดยคำสั่งให้ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหมเป็นผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุดและแม่ทัพบก พันเอก หลวงพรหมโยธี

⁵⁷ กองทัพอากาศ, ประวัติการยุทธทางอากาศกรณีอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483-2484 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สารบรรณทหารอากาศ, 2519), หน้า 83.

เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเรือตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย แม่ทัพเรือ และ
นาวาอากาศเอก หลวงอชีกเทวเกษตร แม่ทัพอากาศ⁵⁸

การจัดทัพ กองทัพอากาศได้จัดกองทัพอากาศสนามขึ้น⁵⁹ โดยมี นาวา
อากาศเอก หลวงอชีกเทวเกษตร เป็นแม่ทัพ และนาวาอากาศเอก หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์
เป็นเสนาธิการ และมีการจัดกำลังคั้งแผนภูมิ

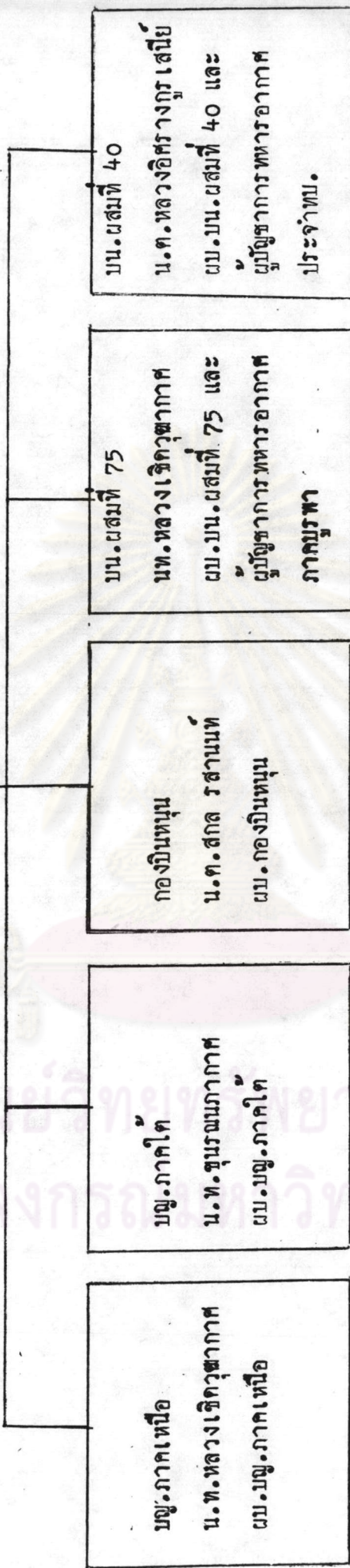

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁸ "ประกาศแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 57 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2483, หน้า 728.

⁵⁹ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกกองทัพอากาศครบ 60 ปี 27 มีนาคม 2518,
หน้า 42.

กองทัพอากาศสนาม
 น.อ.หลวงอภัยทเวเกษ แม่ทัพ ทอ.สนาม
 น.อ.หลวงเวทฤทธิ์พันธุเสถ.ทอ.สนาม

หมายเหตุ

- บญ. หมายถึง กองบินใหญ่
- ณ.บญ. หมายถึง ผู้บังคับการ กองบินใหญ่
- ณ.บ.บ.น. หมายถึง ผู้บังคับการบิน

ที่มา : กองทัพอากาศ, ประวัติการยุทธการทางอากาศกรณี
พิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. 2483-2484, หน้า 57.

การจัดกำลังกองทัพอากาศยานเช่นนี้ เพื่อให้กองทัพอากาศยานสามารถปฏิบัติการได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านตะวันออก และด้านทะเล และเป็น การช่วยเหลือทางด้านพื้นดินและพื้นน้ำ นั่นก็คือการช่วยกองทัพบกและกองทัพเรือ ส่วน กองทัพอากาศนั้นเป็นตัวหลักในการดำเนินการสู้รบ

สนามบินที่ใช้ปฏิบัติการได้แก่สนามบินคอนเมือง สนามบินโคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี สนามบินคงพระราม สนามบินวัดน่านคร สนามบินอรัญประเทศ สนามบิน เขาอโศก จังหวัดปราจีนบุรี สนามบินปรุใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา สนามบินศรีสะเกษ สนามบินประทุม จังหวัดอุบลราชธานี สนามบินสกลนคร สนามบินนครพนม สนามบิน หนองซอนกว้าง จังหวัดอุดรธานี สนามบินพลอยบิน จังหวัดจันทบุรี⁶⁰ ในระหว่าง การสู้รบกองทัพอากาศได้มีการต่อสู้ทางอากาศ 10 ครั้ง การโจมตีทิ้งระเบิดซ้ำอีก 5 ครั้ง โดยโจมตีจุดหมายทางยุทธศาสตร์ในอินโดจีนหลายครั้ง เช่นที่สตั้งเครง เมืองโขง เสียมราฐ สนามบินนครวัด ศรีโสภณ มงคลบุรี และเวียงจันทน์ เป็นต้น ได้ขึ้นบินเพื่อสนับสนุนกำลังภาคพื้นดินและพื้นน้ำโดยเฉพาะการรบที่เกาะช้าง และการรบตามแนวรบด้านบูรพา กำลังทางอากาศทำให้กองทัพบกและกองทัพเรือได้รับ ชัยชนะ⁶¹ และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือกำลังทางอากาศทำให้ขวัญประชาชนดีมาก⁶² เป็นสงครามที่ชัยชนะวิธีทางอากาศในการต่อสู้ นับว่าเป็นสงครามครั้งแรกของกองทัพ อากาศ

ในสงครามครั้งนี้ญี่ปุ่นส่งเครื่องบินทิ้งระเบิดมาให้ไทยในระยะเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2483 โดยผ่านทางบริษัทโซวะ ฮิโกลิ คาบุชิกิ ไกชู (บริษัทอากาศยานโซวะ) ซึ่งเป็นบริษัทพันธมิตรที่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นได้จัดตั้งขึ้น และได้จัด ส่งครูฝึกมาช่วยฝึกนักบินของไทยให้รู้จักบังคับใช้เครื่องบินชนิดใหม่ที่ญี่ปุ่นได้ขายให้

⁶⁰ กองทัพอากาศ, ประวัติการยุทธทางอากาศกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. 2483-2484, หน้า 65-67.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 188.

⁶² "ประกาศกรมโฆษณาการ" ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2483 อ้างจาก ประวัติการยุทธทางอากาศกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส, หน้า 85.

คือเครื่องบินขับไล่ 33 ลำ เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาดหนัก 6 ลำ และขนาดเบา 2 ลำ และต่อมาไทยสั่งซื้อเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบนาโกยา-26 อีก 24 ลำด้วย⁶³

ในขณะที่การรบยังไม่แตกหัก ญี่ปุ่นเสนอตัวเป็นคนกลางยุติกรณีพิพาทนี้ โดยได้มีการเจรจาข้อสงบศึกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2484 และลงนามกันในอนุสัญญาที่กรุงโตเกียว วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 โดยไทยได้คืนแดนคืนส่วนหนึ่ง คือ ดินแดนแคว้นหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขง แคว้นนครจำปาศักดิ์ แคว้นเขมร และ แคว้นมณฑลบูรพา โดยญี่ปุ่นเป็นผู้ค้ำประกันดินแดน⁶⁴

จะเห็นได้ว่ากรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสเป็นสงครามครั้งแรกที่กองทัพอากาศได้เข้าร่วมทำการสู้รบอย่างเต็มที่ ในการสนับสนุนกองทัพบกและกองทัพเรือ และยังเป็นครั้งแรกที่กองทัพได้รับความช่วยเหลือจากมหาอำนาจด้วย ในเงื่อนไขดังกล่าว กองทัพอากาศก็ได้พัฒนาและขยายหน่วยงาน ขยายอิทธิกรกำลังในขณะสงครามอินโดจีนเกิดขึ้นและสงครามสิ้นสุดลง ทั้งแผนภูมิ

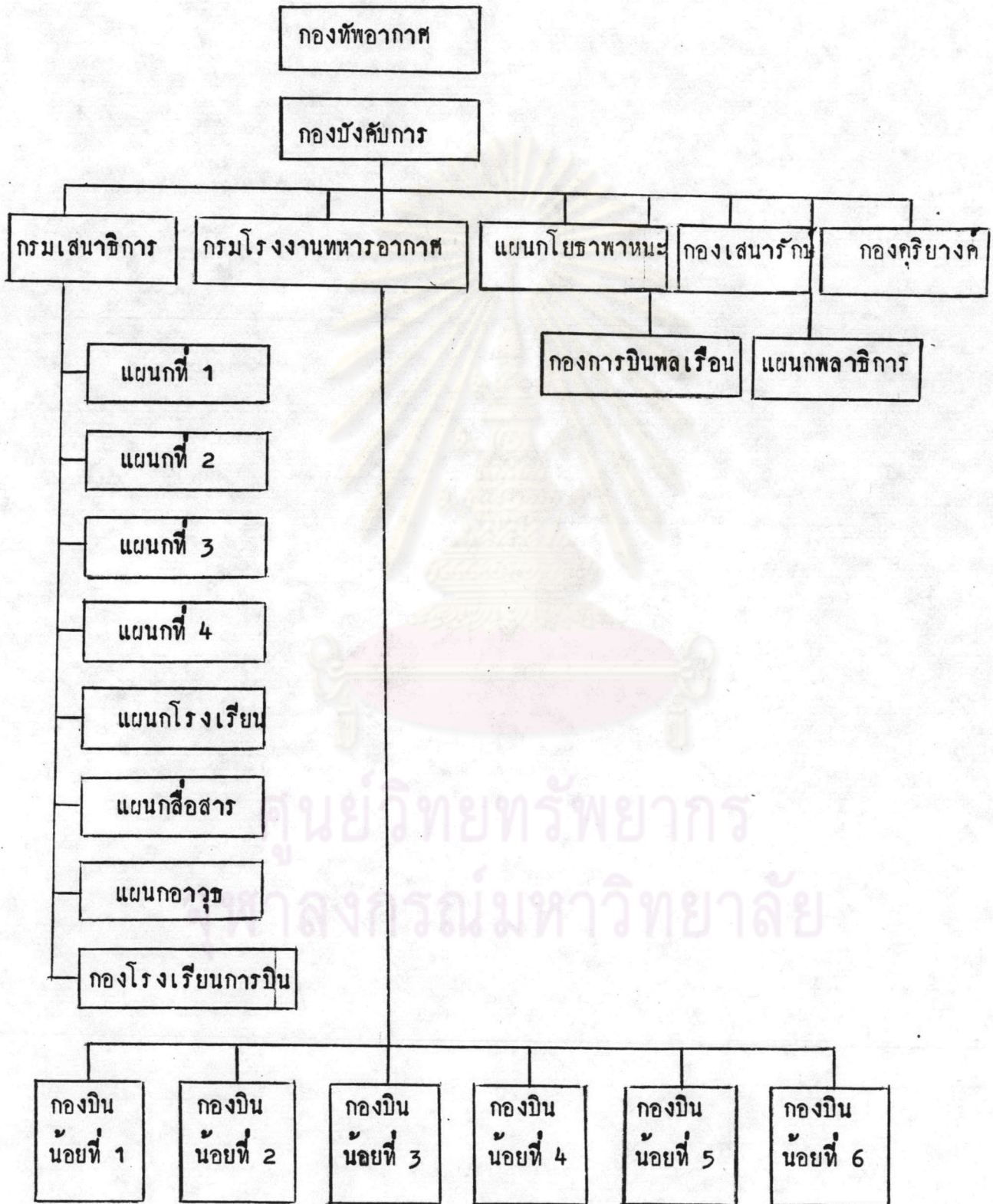
ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶³ทวี ชีระวงศ์, สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 96.

⁶⁴รายงานการประชุมวิสามัญ สภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 3 ชุดที่ 9 วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2484.

แผนภูมิการจัดกองทัพอากาศ

พ.ศ. 2483-พ.ศ. 2490

ที่มา : กองทัพอากาศ, ที่ระลึกกองทัพอากาศครบ 60 ปี, หน้า 44.

โดยเพิ่มกรมโรงงานทหารอากาศ แผนกโยธาพาหนะ กองบินพลเรือน
แผนกพลาธิการ และกองบินน้อยที่ 6 ซึ่งทำหน้าที่เป็นกองบินทิ้งระเบิด ในครั้งนี้ได้
บรรจุเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ ท.3 (มาร์ติน)

2. สงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484-2488)

สงครามมหาเอเชียบูรพานั้นเริ่มเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการตั้งแต่กรณี
สะพานลูเกาเจียง พ.ศ. 2480 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามจีน-ญี่ปุ่น สงคราม
ครั้งนั้นสหรัฐอเมริกาอยู่เบื้องหลังรัฐบาลจีนอย่างเต็มที่ ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐ
อเมริกาและญี่ปุ่นจึงทวีมากขึ้นทุกที และยิ่งใน พ.ศ. 2482 เมื่อสงครามโลกในยุโรป
ได้เกิดขึ้น ความตึงเครียดในเอเชียก็ทวีมากขึ้น ในที่สุดญี่ปุ่นก็เป็นฝ่ายเปิดฉากสงคราม
ก่อนโดยการโจมตีฐานทัพเรือแปซิฟิกที่อ่าวเพิร์ลฮาเบอร์ของสหรัฐอเมริกาอย่าง
รวดเร็วในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยมีได้ประกาศสงครามล่วงหน้า

1. มาจากความผูกพันในระบบพันธมิตร ขณะนั้นญี่ปุ่นลงนามสัญญาเป็น
พันธมิตรกับเยอรมนีและสหรัฐอเมริกา ก็ยังรักษาข้อผูกพันในการสนับสนุนอังกฤษใน
การทำสงครามกับเยอรมัน

2. ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง มหาอำนาจในยุโรปกับ
อังกฤษ ฝรั่งเศส ได้ลดบทบาทในเอเชียลงจึงก่อให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจ จึงทำ
ให้ญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาแข่งขันที่จะเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทหลักในเอเชีย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งความขัดแย้งเรื่องอิทธิพลเหนือจีน กับเรื่องการค้าขายอำนาจในมหาสมุทร
แปซิฟิก ทำให้ความสัมพันธ์ของสองมหาอำนาจไม่ราบรื่นเสมอมา

3. ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2484 สหรัฐอเมริกาได้ร่วมมือกับอังกฤษ
จีน เนเธอร์แลนด์ ตั้งกลุ่มที่เรียกว่า เอ. บี. ซี. คี. เพื่อสกัดกั้นญี่ปุ่น จึงทำให้
ญี่ปุ่นไม่พอใจอย่างมาก

เอ. คือ สหรัฐอเมริกา

บี. คือ อังกฤษ

ซี. คือ จีน

คี. คือ เนเธอร์แลนด์

พร้อมทั้งโจมตีฮ่องกงของอังกฤษด้วย อังกฤษและสหรัฐอเมริกาจึงประกาศสงครามกับญี่ปุ่นในวันนั้นเอง สงครามมหาเอเชียบูรพาหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 ภาคเอเชียจึงอุบัติขึ้น และส่งผลกระทบต่อไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁶⁵

ในตอนกลางคืนของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 คณะทูตญี่ปุ่นประจำกรุงเทพมหานคร นำโดยนายชูโนกามิ เอกอัครราชทูตได้เดินทางมายังทำเนียบรัฐบาล เพื่อเสนอขอกองทัพอากาศไทย โดยยึดแนวทางปฏิบัติ 3 ข้อ ให้ไทยเลือกคือ

1. ขอเดินทัพผ่าน
2. ขอให้ญี่ปุ่น-ไทยลงนามในสัญญาพันธมิตร เพื่อป้องกันประเทศไทย หรือ
3. ขอให้ญี่ปุ่น-ไทยเป็นพันธมิตรทำสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

แต่ขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เดินทางไปตรวจแนวชายแดนค่านวศานนครยังไม่กลับ ฝ่ายสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยก็ได้ขอให้กองทัพอากาศโดยนาวาอากาศเอก หลวงรณนภากาศ และเรืออากาศเอก ศิริ เมืองมณี ช่วยติดตาม จอมพล ป. พิบูลสงคราม นาวาอากาศเอก หลวงรณนภากาศ ให้นำเครื่องบินออกจากสนามบินคอนเมือง เมื่อเวลา 03.00 น. และเมื่อบินไปเกือบถึงวศานนครก็ได้เห็นขบวนรถยนต์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ร่อนลงที่สนามบินวศานนคร และรีบส่งวิทยุแจ้งไปให้ทางกรุงเทพฯ ทราบว่า ขณะนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำลังเดินทางกลับเข้าสู่กรุงเทพฯ แล้วคณะรัฐมนตรีจึงได้แจ้งให้ฝ่ายญี่ปุ่นทราบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเดินทางกลับสู่กรุงเทพฯ ในเวลาประมาณ 05.00-06.00 น. ฝ่ายญี่ปุ่นจึงได้กลับมาก่อน⁶⁶

ในขณะที่รัฐบาลไทยติดต่อกับและตามตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาร่วมพิจารณาข้อเสนอของญี่ปุ่น กองทัพอากาศก็ได้เคลื่อนเข้าสู่ประเทศเมื่อเวลา 01.30 น. ของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 พอเช้าวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ญี่ปุ่นยกกำลังทหารบุกเข้าประเทศไทย กองทัพอากาศได้ส่งเครื่องบินขับไล่ฮอว์ค 75 เข้าสกัดกั้นเครื่องบิน

⁶⁵ เพ็ญศรี ตึก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม), หน้า 128-132.

⁶⁶ ทวี ชีระวงศ์เสรี, สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 124.

ตรวจการณ์ของญี่ปุ่นที่บินมาตรวจการณ์ที่คอนเมือง⁶⁷ นอกจากที่คอนเมืองแล้ว ญี่ปุ่นได้บุกทางค่านตะวันออกคือ ปราชินบุรี เครื่องบินขับไล่เซ็นโตซึ่งเป็นเครื่องบินขับไล่ที่ทันสมัยของญี่ปุ่นได้เข้าโจมตีสนามบินวัดนานคร ซึ่งเป็นที่ตั้งกำลังทางอากาศส่วนหนึ่งของกองทัพอากาศ ญี่ปุ่นได้ยิงเครื่องบินของกองทัพอากาศที่จอดอยู่ที่นั่น ยิงกองบังคับการและอาคารต่าง ๆ ทำให้บริเวณสนามบินได้รับความเสียหาย เครื่องบินฝ่ายไทยแบบ 10 (ฮอว์ค 3) จำนวน 3 เครื่องได้ทำการบินต่อสู้กับเครื่องบินของญี่ปุ่น 1 คู่ ประมาณ 25 เครื่อง เครื่องบินกองทัพอากาศญี่ปุ่นทำลายยิงตกหมด นักบินทั้ง 3 เสียชีวิต อีกจุดหนึ่งที่ทหารอากาศทำการต่อสู้คือที่กองบินน้อยที่ 5 ประจวบคีรีขันธ์ ทหารญี่ปุ่นจำนวนมากได้ยกพลขึ้นบกเพื่อยึดกองบินน้อยที่ 5 ทหารอากาศจำนวน 120 คน โดยการนำของนาวาอากาศโท หม่อมหลวงประเวศ ชุมสาย ได้ทำการต่อสู้ทหารญี่ปุ่นฝ่ายญี่ปุ่นได้เสียชีวิตกว่า 500 คน บาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ทหารอากาศไทยเสียชีวิต 40 คน บาดเจ็บ 4 คน⁶⁸ ที่เหลือได้ทำการต่อสู้จนได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้หยุดยิง ปรากฏว่ารัฐบาลยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้เพราะเห็นว่าไม่มีทางเลือกใด ๆ หรือหวังความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษได้แล้ว จึงตกลงยอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศ ในคำสั่งของรัฐบาลอ้างว่าเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายความเป็นกลางที่เคยประกาศไว้ โดยลงนามในสัญญายอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้ในเย็นวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2480⁶⁹ ต่อมาหนึ่งเดือนหลังจากความตกลงที่ยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยได้ นโยบายของฝ่ายรัฐบาลไทยได้เปลี่ยนไป เพราะญี่ปุ่นได้แสดงแสนยานุภาพรบชนะฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างกว้างขวางในจุดต่าง ๆ ในระยะแรกของการทำสงคราม รัฐบาลไทย โดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าการก้าวสู่สงครามกับ

⁶⁷ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รวุฒิการพิมพ์, 2517, หน้า 23.

⁶⁸ กองทัพอากาศ, หนังสือที่ระลึกครบรอบกองทัพอากาศ 60 ปี 27 มีนาคม 2518, หน้า 45.

⁶⁹ "แถลงการณ์รัฐบาล" วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484.

ญี่ปุ่น ในอีกชั้นหนึ่งจะส่งผลประโยชน์ให้แก่ฝ่ายไทยมากกว่าเมื่อสงครามสิ้นสุด⁷⁰ และจากความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในกรณีพิพาทอินโดจีน⁷¹ กังนั้นไทยจึงได้ลงนามกับญี่ปุ่นในความตกลงรับรองว่าเป็นพันธมิตรต่อกันทั้งในการรุกและการป้องกัน

(Offensive & Defensive Alliance - แผนที่ 2)⁷¹ ต่อมาสัญญานี้ได้ขยายมาเป็นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485⁷² ส่วนที่สหรัฐอเมริกา ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ไม่ยอมรับแถลงการณ์คำประกาศสงครามของไทย โดยกล่าวว่า "ประชาชนไทยไม่นิยมญี่ปุ่นและไม่ใช่นโยบายที่จะเป็นการรับใช้ ข้าพเจ้าจะดำเนินการต่อสู้ต่อไป"⁷³ จากนั้นก็ได้มีการเคลื่อนไหวรวมตัวกันทั้งคนไทยในประเทศและต่างประเทศเพื่อบ่อนทำลายและชักชวนการดำเนินงานญี่ปุ่น โดยมีชื่อเรียกว่าขบวนการเสรีไทย โดยทำงานร่วมกับหน่วย โอ.เอส.เอส. (Office of Strategic Services) ของสหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยกิจการยุทธศาสตร์ขึ้นตรงต่อประธานาธิบดีอเมริกา มีหน้าที่เกี่ยวกับข่าวทางยุทธศาสตร์ การต่อต้าน การข่าวกรอง การดำเนินการการเมือง

⁷⁰ ตรี บุญยเกตุ, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2" ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา (พระนคร : แพร่พิทยา, 2519), หน้า 361-362.

⁷¹ จันทรา บุรณฤกษ์ และ ปิยนาด มุขนาค, การศึกษาผลกระทบจากความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2463-2506) (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 62.

⁷² อุดล จีระสวัสดิ์, "สภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 72.

⁷³ "เสรีไทยกับ โอ.เอส.เอส.", จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519), หน้า 62.

และการทหาร กับประเทศที่ถูกญี่ปุ่นครอบครอง⁷⁴ ซึ่งในการประสานงานระหว่างเสรีไทย กับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นกองทัพอากาศมีบทบาทโดยตรง

ทั้งนี้กองทัพอากาศได้รับมอบหน้าที่และภารกิจสองด้าน คือ ด้านหนึ่งทำการรบฝ่ายสัมพันธมิตรตามข้อสัญญาที่มีต่อญี่ปุ่น และอีกด้านหนึ่งต้องให้ความร่วมมือเป็นการลับกับฝ่ายสัมพันธมิตรปฏิบัติการแบบใต้ดินเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์ พันสิกลงในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศได้เป็นหัวหน้าเสรีไทยในประเทศไทยฝ่ายทหารอากาศได้ร่วมมือกับรองแม่ทัพใหญ่คือ พลโทชิต มั่นศิลป์ สินาคโยชารักษ์ กองทัพอากาศได้ส่ง นาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ และ นาวาอากาศโทहरิน หงสกุล และพนักงานวิทยุส่วนหนึ่งออกไปติดต่อกับหน่วย โอ.เอส.เอส. ของอเมริกา ที่เมืองแคนดี ประเทศลังกา เพื่อประสานงานระหว่างขบวนการเสรีไทยภายในประเทศกับฝ่ายอเมริกา⁷⁵ ส่วนเสรีไทยที่เป็นทหารอากาศที่อยู่ต่างประเทศมีนาวาอากาศเอกวิมล วิริยะวิทย์⁷⁶ สำหรับภายในประเทศกองทัพอากาศได้จัดนายทหารอากาศจำนวนหนึ่งดำเนินงานใต้ดินได้ปฏิบัติการร่วมกับหน่วยใต้ดินสาขาอื่น ๆ⁷⁷

นาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ ได้สรุปถึงภาวะหน้าที่ของกองทัพอากาศในขบวนการเสรีไทย

1. ทำการหาข่าวของฝ่ายตรงข้าม ทางด้านทหาร การเศรษฐกิจ ทั้งทาง
ด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

⁷⁴ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 60-61.

⁷⁵ กระทรวงกลาโหม, ประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 306.

⁷⁶ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 63.

⁷⁷ พลเอกเนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยชิ (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2510), หน้า 63.

2. ให้ขบวนการไต่ค้นค่าเงินการตัดกำลังของข้าศึกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และให้ระวังอย่าให้ข้าศึกรู้ได้ เพราะถ้าถูกจับได้แล้วพันธมิตรอยู่ห่างประเทศไทยยากที่จะช่วยไต่ค้นที่

3. ค่าเงินการช่วยเหลือทหารของพันธมิตรที่ตองถูกจับเป็นเชลยหรือพวกที่จะโคตรมลงในประเทศไทยเพราะเครื่องบินขัดข้อง

4. การติดต่อสื่อสารกับกองบัญชาการให้กระทำโดยวิธีเคาะวิทยุโคคที่ทางอเมริกาจะส่งมาให้เท่านั้น

5. ให้กองทัพอากาศไทยรีบค่าเงินการสร้างสนามบินลับทางค่านะวันออกเฉียงเหนืออย่างน้อย 2 สนาม เพื่อรับเครื่องบินคาโกต้า (ซี-47) สำหรับการส่งคนของเขาเข้ามาในอนาคค

6. เมื่อเวลาเครื่องบินทิ้งระเบิดพันธมิตรเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทยให้ประชาชนไทยหลีกเลี่ยงจากบริเวณที่ข้าศึกใช้⁷⁸

ภารกิจในข้อแรกที่ทางฝ่ายสัมพันธมิตรมอบให้กองทัพอากาศค่าเงินการคือการหาข่าวทางค่านการทหาร ค่านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ทางกองทัพอากาศสามารถค่าเงินการไต่ค้นที่ เพราะในเรื่องนี้กองทัพอากาศได้ทำการสำรวจอยู่แล้ว เพราะในทางเปิดเผยกองทัพอากาศไทยต้องปฏิบัติการร่วมกับกองทัพญี่ปุ่น แบ่งสนามบินให้ญี่ปุ่นใช้นาวาอากาศโทหวี จุลละทรัพย์ ไต่แล้วว่า

...ในการสืบในเรื่องที่ตั้งของหน่วยบินญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ไม่เป็นเรื่องที่ยากนักเพราะข้าพเจ้ามีหน้าที่ในกรมยุทธการทหารอากาศคอยตรวจสอบที่ตั้งสนามบิน ชนิดและจำนวนของเครื่องบินอยู่แล้วตลอดเวลา แต่เรื่องยุทธวิธีทางอากาศของญี่ปุ่นเกี่ยวกับการโจมตีเครื่องบินปี-29 นั้น ข้าพเจ้ายังไม่แน่ใจนักว่าจะสืบไต่อย่างไร⁷⁹

ข่าวที่สำคัญที่ทางกองทัพสัมพันธมิตรต้องการที่จะทราบก็คือ วิธีการโจมตีของหน่วยบินขับไล่ญี่ปุ่นที่โจมตีเครื่องบิน ปี-29 ของสัมพันธมิตรที่ไปทิ้งระเบิดหน่วย

⁷⁸ พลอากาศเอกหวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกหวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 131-132.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

ที่ตั้งของญี่ปุ่นในบริเวณกรุงเทพฯ จำนวน 24 เครื่อง แล้วปรากฏว่าเครื่องบินขับไล่ของญี่ปุ่นหลายเครื่องขึ้นทำการสกัดกั้นตอนที่เครื่องบิน บี-29 กำลังผ่านอ่าวอันคามัน เครื่องบิน บี-29 จำนวน 6 เครื่อง ถูกยิงตามบริเวณตั้งเชื้อเพลิงแต่ไฟไม่ไหม้ เครื่องบิน บี-29 ไม่มีเชื้อเพลิงพอที่จะบินกลับมายังฐานทัพในประเทศอินเดียได้ ต้องทำการลงฉุกเฉินในมหาสมุทรอินเดีย เครื่องบินเสียหายหมด วิธีการโจมตีของหน่วยบินขับไล่คราวนี้พิสดารกว่าการรบในยุโรปและที่แล้ว ๆ มา⁸⁰ ทางกองทัพอากาศก็สามารถหาข่าวเกี่ยวกับยุทธวิธีทางอากาศครั้งนี้ได้โดยการขออนุญาตเอาฟิล์มภาพยนตร์มาชม แล้วนำไปอัดก็อปปีให้ฝ่ายสัมพันธมิตร ดังที่นาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ เล่าว่า

...คืนวันหนึ่งพลตรีนากามูระ ได้เชิญผู้บัญชาการทหารอากาศและข้าพเจ้าไปชมภาพยนตร์เกี่ยวกับการโจมตีเครื่องบิน บี-29 โดยเครื่องบินขับไล่ของญี่ปุ่น พอข้าพเจ้าจบข้าพเจ้าก็ปรบมือให้ แล้วกล่าวเป็นภาษาญี่ปุ่นแบบขอมานว่า "ไทเฮง โยโรชิ เคสึ" ถ้าจะแปลเป็นไทยก็ว่า "วิเศษจริง ๆ นะ" ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสเสนอต่อพลอากาศโทหลวงเทเวศน์พันธุ์ทิพย์ ขออนุญาตเอาฟิล์มไปฉายให้นักบินขับไล่ไทยที่หัวกรุงเทพฯ และทางจังหวัดเพื่อให้ นักบินไทยมีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการโจมตีเครื่องบิน บี-29 หลวงเทเวศน์พันธุ์ทิพย์เห็นด้วยออกปากขอยืมฟิล์มภาพยนตร์นี้คือพลตรีนากามูระ พลตรีนากามูระ ก็ยินดีมอบให้ไทยทันที⁸¹

ตั้งแต่นั้นต่อมาก็ปรากฏว่าเครื่องบินทิ้งระเบิด บี-29 ที่ทำหน้าที่ทิ้งระเบิดที่หมายญี่ปุ่นในประเทศไทย พม่า มาเลเซีย ก็สามารถบินกลับไปยังฐานทัพในประเทศอินเดียโดยปลอดภัย มิได้ถูกเครื่องบินของญี่ปุ่นยิงเสียหายเหมือนเมื่อก่อน พลเอกเนตร ชมะโยชิน เล่าว่า

...ส่วนการดำเนินการช่วยเหลือทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกจับเป็นเชลยหรือพวกที่ตอกรกระโศกรมลงในประเทศไทยเพราะเครื่องบินขับไล่ของ ทางกองทัพอากาศได้ลักลอบส่งอาหารและสงขารชัชชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรให้พวกเชลยศึก

⁸⁰ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 141.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 155.

ทราบ ซึ่งสิ่งนี้เท่านั้นที่ให้ความสำคัญแก่พวกเขลยศึกษิ่งกว่าสิ่งอื่น เพราะยาที่ดีที่สุดสำหรับพวกเขลยศึกษิ่งก็คือ ความหวัง⁸²

นอกจากนี้ทางกองทัพอากาศได้รับมอบหมายให้ทำงานที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การนำนายทหารหน่วย โอ.เอส.เอส. สองคน คือ พันโทนิคอล สมิท และ นาวาตรี เทย์เลอร์ เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเข้ามาหาหรือเกี่ยวกับการปฏิบัติรวมของ ขบวนการเสรีไทย การเดินทางนี้เกิดขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็น ระยะปลายสงคราม โดยนายทหารทั้ง 2 คน จะได้เดินทางมาปรึกษากับนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าหน่วยเสรีไทย และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายไทย รวมทั้ง โอ.เอส.เอส. ได้มีคำสั่งให้นำนาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ รับผิดชอบโดยมีอำนาจเต็มที่ที่จะแก้ไข สถานการณ์ทุกอย่างที่จะประสบในระหว่างที่เดินทางทั้งไปและกลับ ซึ่งทางการตกลงว่าจะไปโดยเครื่องบิน⁸³ นาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ ได้นำผู้แทนของหน่วย โอ.เอส.เอส. เดินทางทั้งไปและกลับด้วยความปลอดภัย และการดำเนินงานของ เสรีไทยก็ลุล่วงไปด้วยดี พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ว่า

...มีอยู่คราวหนึ่ง เครื่องบินของอเมริกันนำเครื่องบินลงฝึกสนาม เพราะ นักบินไทยที่รวมเดินทางมากวดยเกิดป่วยกระทันหัน ไม่สามารถออกมาฝึกสนามบิน ที่จะลงได้ นักบินอเมริกันเห็นสนามบินจึงได้นำเครื่องบินลงสนามบินโนนหิน ที่จริงต้องลงสนามบินภูเขียว สนามบินโนนหินอ่อนรับน้ำหนักไม่ไหว เครื่องบิน ยวบลงไปโนนหินใบหักพันดิน เครื่องบินไม่สามารถซ่อมได้เพราะใบหักทั้งสองข้าง ชำรุด เครื่องยนต์ชำรุด ปัญหาคือจะทำอย่างไรจึงปกติเครื่องบินของอเมริกัน ไม่ให้ญี่ปุ่นรู้ นาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ และเรืออากาศเอกสุณิธ จามระริก จึงได้ตกลงใจเอาเครื่องบินของอเมริกันและเอารถของกรมทางที่มณฑลนครราชสีมา เครื่องบินให้เป็นกองเศษโลหะ เหลือแต่ปีกและท่อนหางแล้วได้ขอใ้ครูกระตุก จากปราชญ์ที่อยู่อุบลซึ่งเป็นศพไม่มีวิชาดีมา 5 หัวกระโหลก เพื่อให้เท่ากับ จำนวนทหารอเมริกัน เอาศพทั้งหมดวางไว้ในบริเวณต่าง ๆ กันในซากเครื่องบิน

⁸² พลเอกเนตร ชมะโยชิน, งานใต้ดินของพันเอกโยชิ, หน้า 464.

⁸³ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 158.

และปะปนไปกับเครื่องหมายหน้าหมวกอเมริกัน หัวเข็มขัดอเมริกัน เพื่อพลางพวกญี่ปุ่น และนำนักบินและทหารอเมริกันไปไว้ที่สนามบินภูเขียว แล้วนำกลับไปยังอินเดีย⁸⁴

กองทัพอากาศได้รับหน้าที่ให้ดำเนินการสร้างสนามบินทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างน้อย 2 สนามบิน เพื่อรับเครื่องบินคาโกต้า (ซี-47) สำหรับส่งคนเข้าออกในการปฏิบัติงานฝ่ายสัมพันธมิตรและเสรีไทย พลอากาศโทหลวงเทเวศร์พันธุ์พันธ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศได้รับดำเนินการสร้างสนามบินลับโดยเร็วที่สุด โดยให้เจ้ากรมยุทธการทหารอากาศ ผู้บังคับกองบินลำเลียงและนาวาอากาศโททวี จุลละทรัพย์ ปรึกษาหารือกัน และออกไปตรวจภูมิประเทศทางพื้นดินและทางอากาศเพื่อที่จะเลือกบริเวณที่จะสร้างสนามบินทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กองทัพอากาศได้เลือกเอาบริเวณจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเลยสร้างสนามบินลับ ที่จังหวัดชัยภูมิสร้างที่ภูเขียว เรียกว่าสนามบินภูเขียว ส่วนที่จังหวัดเลยสร้างที่ตำบลโนนเขียว เรียกว่าสนามบินโนนหิน สนามบินทั้งสองแห่งนี้สร้างเพื่อลำเลียงกำลังคนและยุทธสัมภาระ อาวุธ ยุทโธปกรณ์สำหรับฝ่ายสัมพันธมิตร ใช้เวลาก่อสร้าง 30 วัน โดยได้รับความร่วมมือจากเสรีไทยในบริเวณพื้นที่นั้น พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ได้เล่าว่า

...ท่านผู้บัญชาการทหารอากาศท่านสั่งให้กองบินที่ 3 จัดการสร้างทันทีโดยใช้กำลังของพวกสมาชิกเสรีไทย ในพื้นที่บริเวณนั้น ๆ เป็นกำลังสนับสนุน หัวหน้าฝ่ายใต้ดินที่อยู่บริเวณนั้นก็มี นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ก้าวเรือง วุฒา ไค้ให้ความร่วมมือกับกองทัพอากาศอย่างเต็มที่ เพราะทุกฝ่ายรู้อยู่ว่าถ้าสนามบินทั้งสองแห่งนี้สร้างเสร็จเมื่อใดแล้ว การลำเลียงคนและอาวุธ ยุทโธปกรณ์ก็จะสะดวกยิ่งขึ้น เพราะในขณะนั้นต้องอาศัยการลำเลียงโดยเครื่องบินทะเลและเรือค้ำน้ำเท่านั้น จะนำสิ่งของมาไค้เพียงจำนวนจำกัดและไม่สะดวกต่อการขนส่งเข้ามาในกรุงเทพมหานครอย่างยิ่ง⁸⁵

เมื่อกองทัพอากาศสร้างสนามบินเสร็จแล้วก็ได้นำหน่วยบินทิ้งระเบิดเบาจำนวนหนึ่งแยกมาจากฐานบินที่หล่มสักมาไว้เพื่อเป็นการพลางมิให้ฝ่ายญี่ปุ่นจับได้ว่า

⁸⁴ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 169-172.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 137-138.

เป็นสนามบินลับ⁸⁶ นอกจากนี้แล้วกองทัพอากาศก็ได้สร้างสนามบินอีกหลายแห่ง เช่น ที่ตำบลบ้านนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ทุก ๆ ครั้งที่เครื่องบินสัมพันธมิตรมาลงที่สนามบิน ภูเขียว สหรัฐอเมริกาจะส่งอาวุธยุทโธปกรณ์มาให้กับหน่วยใต้ดินของไทย กองทัพอากาศต้องดำเนินการจัดส่งต่อไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เช่นมีอยู่ ครั้งหนึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรส่งปืนพกอโตแมกติก 200 กระบอก กระสุน 5,000 นัด ปืนกลมือจำนวน 50 กระบอก กระสุน 20,000 นัด รวมทั้งเวชภัณฑ์ต่าง ๆ มากมาย 5 ห่อ⁸⁷ มาให้กองทัพอากาศจัดส่ง และทุกครั้งที่สัมพันธมิตรนำเครื่องเวชภัณฑ์มาทิ้ง โดครัมที่สนามหลวง กองทัพอากาศจะทำหน้าที่ถ่ายภาพยนต์ ทั้งทางบ้านอากาศและ ทางพื้นดินเพื่อให้ทางแคนดามีโอกาสเห็นเหตุการณ์ทุกครั้ง⁸⁸ ในแต่ละครั้งที่ฝ่าย สัมพันธมิตรส่งมาให้โดยเครื่องบินนั้นมีอาวุธเป็นจำนวนมาก

กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาต้องการนักบินไทยมาเพิ่มเติมให้กับกองทัพ อากาศสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะทำการช่วยเหลือทางอากาศและชี้เป้าหมายในขณะที่ ทำการรบและเครื่องบินลำเสียงเข้ามาปฏิบัติการในไทย⁸⁹ การดำเนินงานของ นักบินไทยที่ไปประจำอยู่ที่หน่วย โอ.เอส.เอส. ได้มีโอกาสไปฝึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับ สงครามนอกแบบและการช่วยตัวเองในป่า (Jungle survival) เมื่อทำการฝึก เรียบร้อยแล้วก็มีโอกาสเป็นต้นหนของเครื่องบินอเมริกันที่เข้ามาปฏิบัติการใน ประเทศไทยเป็นครั้งคราว⁹⁰

⁸⁶ กระหวางกลาโหม, ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525, หน้า 305.

⁸⁷ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์, บันทึกความทรงจำของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด, หน้า 184.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 190.

การที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะทั้งในยุโรปและเอเชียเนื่องมาจากสงครามทางอากาศ⁹¹ หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยุติลง ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ได้หันมาสนใจและเสริมสร้างกำลังทางอากาศมากขึ้น จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง อากาศยานได้รับการออกแบบให้มีสมรรถภาพสูงขึ้น เครื่องบินขับไล่ใบพัดมีความเร็วเพิ่มขึ้นเป็น 391-460 ไมล์ต่อชั่วโมง และในปลายสงครามเยอรมันได้สร้างเครื่องบินขับไล่ไอพ่นขึ้นใช้ปฏิบัติการรบ มีชื่อว่า เมฆ เซอร์ชิตต์ เอ็ม อี 262 เอ-1 มีความเร็วสูงสุดถึง 528 ไมล์ต่อชั่วโมง ทำให้นักบินเยอรมันมีความได้เปรียบในการเข้าทำลายเครื่องบินทิ้งระเบิดสัมพันธมิตรและในการรบกับเครื่องบินขับไล่ข้าศึก แต่เยอรมันก็สูญเสียเครื่องบินไอพ่นนี้เป็นจำนวนมากเนื่องจากความผิดพลาดและอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากเทคนิคการบินอ่อนของนักบินขับไล่ไอพ่น เพราะเป็นของใหม่ สำหรับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นมีเครื่องบินขับไล่ที่มีสมรรถภาพที่ดีที่สุดคือ เครื่องบินขับไล่ใบพัดแบบ พี-51 "มัสแตง" ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความเร็วสูงสุด 437 ไมล์ต่อชั่วโมง ข้อดีเด่นของเครื่องบินนี้ คือปีกซึ่งได้รับการออกแบบใหม่เรียกว่า Laminar Flow Airfoil บังคับให้กระแสอากาศที่ไหลผ่านผิวปีกไหลเรียบขึ้น ซึ่งช่วยให้การบังคับเครื่องบินที่มุมปะทะสูง ๆ ดีและปลอดภัยขึ้น ซึ่งจะได้จากการปฏิบัติการของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถเอาชนะข้าศึกด้วยกำลังทางอากาศ ดังที่เรืออากาศโท เกล็น ที.อี. เกลิสกัน แห่งกองทัพอากาศที่ 9 ของสหรัฐอเมริกาได้เล่าว่า

...ผมได้รับคำสั่งให้สู้ พี-51 "มัสแตง" สู้รบกับเครื่องบินเข้ายิงกราดและทิ้งระเบิดข้าศึกสามแห่ง แต่พอเราบินเข้ามาแนวหน้าไรนคอนจะถึงเป้าหมาย เอ็ม อี-109 จำนวนกว่าครึ่งรอยเครื่องบินก็แหกกันเข้ามาสกัดพวกเรา

เราไม่มีทางเลือกนอกจากต้องปลดระเบิดขนาดห้าร้อยปอนด์ทิ้งไป แล้วหันมาเผชิญหน้ากับข้าศึก ในศึกเวหาครั้งนี้ทะเลมบอนกับข้าศึกตั้งแต่ระดับสองหมื่นห้าพันฟุตจนลงมาถึงระดับยอดไม้เลยทีเดียว "มัสแตง" ของเรามีพลังเครื่องยนต์สูงและมีความคล่องแคล่วองไว้มาก เราสังหาร เอ็ม อี-109 ได้ถึงยี่สิบสามเครื่องโดยสูญเสีย "มัสแตง" แก่ข้าศึกเพียงเครื่องเดียว⁹²

⁹¹ สัมภาษณ์พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2530.

⁹² อดัม อุนพินธ์, อัศวินเวหา, หน้า 133-134.

และเรืออากาศเอก วาเลนเซีย ได้เล่าว่า

...หมูของผมปะทะกับข้าศึกเป็นครั้งแรกในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 เราถูกล้างบินจากเรือบรรทุกเครื่องบินเข้าโจมตีกรุงโตเกียว ในวันนั้นเราสังหาร "ซีโร" โคทกเครื่อง ในวันที่ 17 เมษายน เรือบรรทุกเครื่องบินส่งฝูง "เฮลแคท" เจ้าโจมตีเกาะกิวชู ปรากฏว่าในวันนั้นข้าศึกก็ส่งฝูงบินมรณะ "กามิกาเซ" เข้าโจมตีเรือบรรทุกเครื่องบินของเราเหมือนกัน⁹³

ในสงครามโลกครั้งที่สองนี้ สหรัฐอเมริกาสามารถทำลายเครื่องบินข้าศึกกลางอากาศได้ 9,282 เครื่อง ในขณะที่เสียเครื่องบินแก่ข้าศึกเพียง 906 เครื่อง ซึ่งนับเป็นอัตราส่วนการสังหารกับการสูญเสียสูงถึง 10 ต่อ 1⁹⁴

สงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดการพัฒนาทางอากาศยานที่ใหญ่กว่าสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะมีการประดิษฐ์เครื่องบินไอพ่นโดยเยอรมัน ถึงแม้ว่าจะใช้ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ได้ผลเท่าที่ควรมากนัก อย่างไรก็ตามก็ทำให้เครื่องบินไอพ่นกลายเป็นหลักของกองทัพอากาศทั่วโลกในระยะต่อมา

จากปัจจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้กองทัพอากาศไทยซึ่งถือกำเนิดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2456 ได้มีการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ จากแผนกการบิน กรมการจเรช่างทหารบก เป็นกรมอากาศยาน กรมทหารอากาศ และในที่สุดก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นกองทัพอากาศ เมื่อ พ.ศ. 2480 จนกลายเป็นกำลังหลักกองทัพนึ่งของกองทัพไทย นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางทหารของโลกได้มีส่วนสำคัญผลักดันให้กองทัพอากาศพัฒนาขึ้นมาเป็นกองทัพหลักของกองทัพไทยได้

มิตินี้ที่กล่าวมาแล้ว เป็นมิตินี้ที่กล่าวถึงการพัฒนากองทัพอากาศ โดยพิจารณาจาก ศักยภาพของกองทัพเอง แต่ยังมีอีกมิตินี้ที่มีที่กล่าวถึงอย่างชัดเจน คือมิตินี้ว่ากองทัพทั้งหมดรวมทั้งกองทัพอากาศด้วย ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบการพัฒนาของรัฐสมัยใหม่ นั่นคือการที่กองทัพอากาศต้องเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในรัฐสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงสมควรจะได้มีการศึกษาบทบาทของกองทัพอากาศกับการเมืองไทยในบทต่อไป

⁹³ องค์ อนุพันธ์, อัศวินเวหา, หน้า 50.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.